

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Η'

ΑΡ.97-98

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Οι νεκροί της έρημου (ποίημα)
ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ: Κληρονομικά II (αυτοκριτική)
ΠΑΥΛΟΥ ΛΙΑΣΙΔΗ: Ή πίστη μου (ποίημα)
Α. ΠΑΝΑΡΕΤΟΥ: Γεωργικά λαογραφικά σημειώματα (μελέτη)
Κ. ΠΗΛΑΒΑΚΗ: Τάκης Ξ. Ζαχαριάδης (σημείωμα)
† ΤΑΚΗ Ξ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ: Στόν τάφο της μητέρας—Οι λαϊμοί της μοναξιάς (ποίημα)
ΔΟΥΣΗΣ ΛΥΜΠΟΥΡΙΔΗ: Σ' ένα νέο Όρφεα (ποίημα)
ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Άνοιξιότικη βροχή (νουβέλλα)
ΚΩΣΤΑ ΜΟΝΤΗ: Κέντημα (ποίημα)
ΑΝΤΩΝΗΣ Π. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ: Παλιές άναμνήσεις (ποίημα)
ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΑΝΤΟΥΡΗ: Στερόν φορά—Κάποτε (ποιηματα)
Γ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗ: Ή προσευχή του μεθυσμένου—Πάντα δόλασπρη ώ μυγαλιά (ποίημα)
ΦΟΙΒΟΥ ΡΑΝΙΩΤΗ: Ώρες που σε ποθώ (ποίημα)

(συνέχεια από μέσα)

ΚΥΠΡΟΣ

ΙΟΥΛΗΣ—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1943

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΜΗΝΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Έτησία συνδρομή, γιά τὸ ἑσωτερικὸ 5 σελίνια

» » » » ἑξωτερικὸ 6 »

Κάθε τεύχος 1 σελίνι.

Διευθυντής: ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Κερύνεια

Τυπογραφείο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμᾶ Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ: ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ: "Ὀγδοὸν ἔτος.—Γλωσσικὰ σημειώματα: Ν. Χ. ΚΟΝΟΜΗΣ: Κυπριακὸν Χειρόγραφον.—Κριτική: ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Παγκύπριον Γυμνάσιον «Φιλολογικὸν μνημόσυνον τοῦ ποιητοῦ Κωστή Παλαμά»—Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ: Jablonski W. «Gedichte des Kavaphis a us deu Neugriechischen übersetzt».—Ἄλληλογραφία—Τύπος—Νέα Βιβλία.

ΣΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ:

Θ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ: Διαλεκτικὴ (μελέτη)

Μ. ΡΟΥΣΣΙΑ: Τὸ καθρεφτάκι (πολεμικὸ διήγημα)

Λ. ΓΙΑΝΝΙΔΗ: Πέντε ποιήματα τοῦ Χρυσάνθη (μελέτη)

† Κ. ΚΑΒΑΦΗ: Ὁ Σακεσπῆρος περὶ τῆς ζωῆς (ἄγνωστη μελέτη)

Ν. ΒΡΑΧΙΜΗ: Τὸ τέλος (διήγημα)

Ποιήματα: Τ. Ἀνθία, Ν. Κρανιδιώτη, Ν. Βραχίμη, Π. Λιασίδη κ.ἄ.

Δημοτικὰ Τραγούδια.

Κυπριακὰ Γράμματα

ΕΤΟΣ Η'
ΑΡ. 97-98

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΣ)

ΙΟΥΛΗΣ
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ } 1943

ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ

Ἄδρὸς πυρσὸς ἐφώτισε τὰ θάμπη !
Μέσ' ἀπ' τὴν πολιτεία τὴ νεκρή,
περήφανα ἢ θυσία σας καλεῖ
τὴ νέα ζωὴν ἐλεύθερη γιὰ νάμπει !

Ἔσεῖς ὁδηγητές ! Μὲ τὴν ψυχὴ,
μὲ τὴν ἰδέα πού δένει κι' ἀδερφώνει !
Τὸ αἷμα σας ἀνάβει καὶ κορώνει,
καὶ βάφει τὴν καινούργια Ἀνατολή.

Πνοὴ τῆς Σαλαμίνας, θεῖο ἀγιάζι,
τὸ βράδυ σὰς χαϊδεύει τὰ κορμιά...
Τῆς Βασίλλης τὸ πνεῦμα σὰς ταραζει,
καὶ τοῦ Βόλγα ἡ δόξα σὰς γελᾷ.

Χῶμα κ' ἰδρῶς ἀλατισμένος μὲ τὴν ἄμμο...
Μόχτος τῆς γῆς, κατάρρα τῆς ζωῆς
ἐσώρισαν τὴ δύναμή σας χάμω
στὰ αἱμάτινα πεδία τῆς τιμῆς.

Μὰ μέσα ἀπὸ τὴν τέφρα σας φυτρώνει
Φοῖνικας γιγαντόσωμος, πλατύς·
κι' ἀπλώνει τὰ κλώνάρια του, κι' ἰσκιώνει
τὴ λεύτερη πατρίδα ὅλης τῆς γῆς.

Κι' ἀνάβει ἀπὸ τὴ φλόγα τῆς καρδιάς ὅσας
πύρινος ἥλιος, ἥλιος λευτεριάς,
ἀπ' τὸ αἷμα τῆς τιτάνιας γενιάς σας
ὁ ἥλιος τῆς τιμῆς καὶ τῆς χαρᾶς.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΑ II

ΑΥΣΤΗΡΟΣ ό πατέρας μου ξεδιάλυσε συχνά διαφορές συγγενών, γειτόνων και ξένων. Σταθερός, δίκαιος, γαλήνιος ξέταζε τὰ καθέκαστα κι άνεπηρέαστος από γνωριμιές, φιλίες και πρόσωπα ή καταδίκασε ή άθώωνε *πνευματικά*. Κρίση μονοκόμματη και τελεσίδικη απόφαση, τουλάχιστο για τή συνείδηση του· για τόν καλύτερο έαυτό του.

Κ' έγώ τήν έννοια του Δικαίου τήν έχω σέ μεγάλο βαθμό. Μά όχι γιατί φοίτησα στο Πανεπιστήμιο. Ή σπουδή τών νομικών με ώφέλησε στην όρολογία, στην άκριβόλογη διατύπωση και στο ξεχώρισμα χιλιομπερδευτων έννοιών. Πλούτισα τή μάθηση και τήν πείρα μου κι άκόμισα δικανικά τή ρητορική μου. Μά ό δικαστής ζει στα κύτταρά μου.

Συχνά προστρέχουμε στη διαιτησία μου φίλοι. *Μά πιδ συχνά, σπάξει τὰ γυαλιά του Νόμου ό δικαστής!*

Ή έπιείκειά μου δέν είναι το άνατολίτικο «δέν πειράζει». Δέν είναι ή «άφσεις άμαρτιών» τής Χριστιανικής θρησκείας. Μά είναι άπεναντίας, μιá υπερκριτική προσώπων και περιστατικών. Είναι μιá βαθύτατη συμπάθεια—συμπάθεια ψυχόρμητη, πάνω από κάθε ύλική ανταπόδοση—πού με παρακινά, στους δικανικούς άκροβατισμούς, στα δογματικά άποφθέγματα, στα δικηγορικά παραπίσματα και στ' άξιωματικά μου άνέκδοτα. Κι όλα για να ύποστηριξω φανατικά και σοφιστικά άκόμα ότι μου ύπαγορεύει το ύποσυνείδητο!

Τήν κληρονομημένη από τόν πατέρα μου ίσορροπία τήν τρικυμίζει το πάθος, από τή μητέρα μου. Κ' ή μητέρα παρ' όλη τήν άταξιδευτη, άπλή και βασανισμένη ζωή της έμεινε φλογερή στις άγάπες και τὰ μίση της. Δέν παραστάθηκα στις τελευταίες στιγμές της. Δέν ξαίρω λεπτομέρειες του θανάτου της· μά πιστεύω να παράδωσε με τήν κατάρα στα χείλη!

Βαρεία χτυπημένη από σειρά διαδοχικών θανάτων, σά νάκλεισε τήν ψυχή της στο φώς τής άγάπης. Τή Δικαιοσύνη, πού θεολογικά πίστευε ότι ύπάρχει στη ζωή, τήν είδε να θρυμματίζεται, κι άπαρήθηκε τή ζωή και το τρυφερό τής χαμόγελο. Ζούσε με τήν άδυσώπητη μνήμη, πού δέν ξεχνά τήν άδικία και πού δέν συγχωρνά ποτέ. Ζούσε με το δαιμόνισμα τής στιγμής, πού ή παραθυμωμένη φράση ξεσπά γυμνή κι άφύλακτη, στην κατάπληξη τών αυτιών, στη λύσσα και τή μανία. Κ' ή μαυροντυμένη γρηά πού δέν είχε δάκρυα για άλλες πιά δυστυχίες στα στεγνά μάτια της, όταν καταριόταν κι άνα-

θεμάτιζε, κάποιο τοκογλύφο ή συγγενή της, μου θύμιζε αρχαία τραγωδία. Καί συχνά τὸ δοχεῖο τῆς ψυχῆς μου γιομίζει με τὴν πνοή της.

Συλλογίζουμαι τώρα τὴ χρυσή μέρα, ὅταν ἀποχαιρέτητα τὴ μητέρα στὸ πολύβουο λιμάνι τῆς Ἀλεξάνδρειας. "Α! δὲν τὸ πίστευα τότε πὼς θάταν ἡ τελευταία φορά, πού τὴν ἔβλεπα τὴν κυρτωμένη γρηούλα, πού γονατίζοντας μπρός της, στὸ κατάστρωμα, τῆς φιλοῦσα τὰ χέρια, στὴν ταραγμένη ἀτμόσφαιρα τοῦ 1939. "Ἐλπίζα στὴν ὀρθοφροσύνη τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν λαῶν στὸ ν'ἀποφύγουν τὰ δεινὰ ἑνὸς νέου πολέμου. "Ἐλπίζα νὰ ξανάβλεπα τὴ μητέρα, στὴ βαθειὰ νοσταλγημένη πατρίδα, στὸ ἀρμοστό της πλαίσιο, τῶν μικρόσπιτων καὶ τῶν σοκκακιῶν. Θάντικρυζα τὸ ὑγρὰ σκοτεινὰ μαῦρα μάτια καὶ τὰ λιγνὰ δάχτυλα με τὶς ἔντονες χειρονομίες. Θᾶκουε τὸν ἀπλό της λόγο τονισμένο παραστατικά. Κ' ἔλπίζα νὰ ξανάνθιξε τὸ τρυφερο χαμόγελο τῆς ζωῆς στὸ συσπασμένα της χεῖλη, στὴ μαραμμένη της ὄψη καὶ στὴν ὄλο ἄρνηση καρδιά της.

Περίεργο νὰ με ἀπατᾷ ἡ πρόαισθησις...

..Ταξίδεψα γιὰ τὴν Κύπρο ἀπ' ὅπου θὰ γύριζα πάλι σὲ δυὸ μέρες... Συναντήθηκα με τὸ Νίκο Μακρῆ, σὲ ἄγνωστη πολιτεία. Μοῦ λέει ἡ σκιά του. «Μιά κ' ἦρθες, γιατί νὰ βιάζεσαι; Μείνε τουλάχιστο μιὰ βδομάδα μαζί μας... Τόσα χρόνια πού λείπεις... "Ἄς ἔρθει κ' ἡ Εὔα με τὴ μικρῆ. Τηλεγραφοῦμε καὶ φτάνει με τᾶλλο βαπόρι...

Σόπνησα κ' εἶπα μέσα μου: *«Πέθανε ἡ μητέρα!»*

Καὶ διηγῆθηκα τὴν ἴδια μέρα στὴ γυναίκα μου καὶ σὲ ἄλλο ἀγαπημένο κῶλο, πού ἔτυχε νάμουν ὁ καλεσμένος του σὲ τραπέζι, διηγῆθηκα τὸνειρο καὶ τοὺς φόβους μου, ξηγώντας τὴ μεγαλοχολία μου κείνης τῆς νύχτας. Ὁ πατέρας συχνὰ ἔπεφτε θῦμα τῶν ὑποκριτῶν. Τοῦλειπε ἡ διάγνωσις; Πολλὴ ἀγάπη ἔκρυβε ἡ καλὴ του καρδιά· πάντα ἦταν ἔτοιμος νὰ συγχωρήσῃ. Φαντάζουμαι πὼς ἡ μητέρα, φιλύποτιη κι ὄλο πάθος καὶ πού ἤξαιρε νὰ μισᾷ, δὲ θὰ τὴν πάθαινε ποτέ.

Κ' ἐγὼ στέκο ἀνόμεσά τους, σὲ μίση καὶ ἀγάπες μου, με πολλὴ περίσκεψη στὰ πάθη μου, μ' ἐξωφρενισμούς στὰ παθήματά μου. Ἐχω τὴν πρόγνώσις ἔντοτιχη. Θαρρεῖς κ' ἔχω μαντικὴ δύναμη νὰ ὀρίζω καὶ νὰ καθορίζω, ψυχὴ, χαραχτήρα καὶ πορεία μελλοντικῆ, ὅποιου ἀνθρώπου, με τὴν πρώτη ματιά. Ὅμως οὔτε καταδικάζω, κι οὔτε κόβω τὴν καλημέρα με τὸ ἄψε - σβῶσε. Ἀκόμα καὶ σὲ πολλοὺς πού με πρόσβαλαν, καὶ χωρὶς τὴν ἐπίφασσι, τοῦ νὰ δειχτῶ χριστιανός ἢ ψευτοπολιτισμένος - καὶ πού δὲν εἶμαι, οὔτε τῶνα, οὔτε τᾶλλο - ἐξακολουθῶ νὰ συμπεριφέρουμαι σὰ νὰ μὴ συμβαίνει τίποτε. Ὁ δικαστής, φυσικὰ ἢ ἀντιφυσικὰ, σπάζει γιὰ μυριοστὴ φορά τὰ γιालιά τοῦ Νόμου κ' ἐγὼ τρελλαινουμαι νὰ πειραματίζουμαι με τὸν ἄνθρωπο!

Τὸ ὕφος μου, ὕφος περισυλλογῆς, με παρουσιάζει τύπο παρακλητικό. Εἶν' ἓνα μυστικὸ ἐπιβολῆς. Τρεῖς ἄνθρωποι, μου ξεμυστη-

ρεύτηκαν φονικά τους, άγνωστα και στη Δικαιοσύνη, χωρίς νά ρωτήσω καν. Και πάντα μου μάθαινα τούς φταίχτες τών μεγάλων άταξιών της σχολής πού δουλεύω.

Ο μπάρμπα Σταμάτης σκότωσε στόν παροξυσμό του· ο Γρηγόρης σέ άμυνα κι ο ψαράς της Κρήτης ο Παπαδάκης, όχτώ μήνες μετά την κατάληψή της, ένα καταδότη. Ο τελευταίος έπραξε θεαρεστα! Δέν ήταν, όχι, ανάγκη τó νά ρωτήσω. Τó ύφος άρκει όταν έμπνέεις έμπιστοσύνη. Τó ύφος της περισυλλογής και της μελαγχολίας, πού όλο και κάτι θέλει νά πει, κάτι νά σου ζητήσει, και πού όλο διστάζει, σά βυθισμένο σέ άμηχανία και σιωπή. Και τó θεωρώ καύχημα κ' έπαινο τ' ότι δέν παρακαλώ κι ούτε ζητώ χάρες. Μά ξαιρώ τó πείσμα πού ματώνει τά δαγκαμένα χείλη, τά χείλη πού ξαιρουν τó σαρκασμό, την κατάρα, και τó μείδιμα του σοφού.

Και χρωστώ την κληρονομία στη μητέρα μου.

Δευτερόγεννη κόρη ενός άπλου τεχνίτη, του 'Ηλία του σιδερά. Θέλω νά θυμouμαι τó γέρο παππού· είναι βροχερό δειλινό· κάθεται μπρός στην κλεισμένη μπαλκονόπορτα του σπιτιού μας. Οί κορτίνες κατεβασμένες· φορεί γιαλιά και καπνίζει τó τσιμπούκι του.

—'Εσύ δέν είσαι σόί μας! μου λέει. Μοιάζεις από τó σόί του πατέρα σου...

Μανία τó είχε ο παππούς νάχει παιδι άρσενικό. Εύτύχησε νά χαρεί πέντε κόρες και τó μοναχογιό, τó θεío Κωστή! "Ένα περιεργό τύπο, ξεγνοιαστού γλεντζέ, γυναικά, κομματάρχη, κρασοπατέρα και χαρτοπαίχτη! Μά τί συμπαθητικός πού μου ήταν, για τά μαύρα μαλιά του, για τή νιότη πού δέν ήθελε νά τόν αφήσει!

Ο 'Ηλίας ο σιδεράς πού λιγούσε τó σκληρό μέταλλο, δινοντάς του φόρμες της τέχνης του, είχε άδικο, κρίνοντάς με. Ναι, δέν έμοιαζα με τó σόί του, μά πήρα πολλά από την κόρη του τή Χαριθέα, τή μάνα μου· πολλά κι από τó μοναχογιό του! Φαίνεται πώς και τά παιδιά του, τά ίδια, δέν πήραν από τó σόί του. Μοιάζανε πιο πολύ της γυναίκας του και γιαγιάς μου, πού ήξαιρε νάναθεματίζει και νά καταριέται, και πού την έτρεμε ή γειτονιά.

Τίποτε δέ θά θυμόμουν, έγραφα κάποτε, από τó σπίτι μου, άν έλειπε ή λυπημένη μορφή της μητέρας. "Ημουν δέν ήμουν έφτά χρονώ κι άγρυπνος από τó κρεβάτι μου, παρακολουθούσα τόν πηγαινό—έρχάμενο ίσκιό της άρρωστης μητέρας. Και παρακάλεσα τó Θεό—πρώτη και τελευταία φορά στη ζωή μου.—Τόν παρακάλεσα με δάκρυα σιγαλά : *νά μην πεθάνει ή μητέρα!* Η νύχτα της προσευχής μένει άσβυστη, όσο κι άν τά θερμά λόγια κ' ή τρυφερή διάθεση σβύστηκαν από την ψυχή μου. Μά θάθελα, τώρα και πάντα, νά μπορούσα, με την ίδια άγνότητα κι άφέλεια νά ξαναμουρμούριζα την προσευχή κείνης της νύχτας.

"Εζησα τά νηπιακά χρόνια μου πάνω σέ μιá θάλασσα στεγών. Τó άγρυπνο μάτι κ' ή φροντίδα της μάνας με παρακολουθούσε, πότε

φοβερίζοντας, πότε παρακαλώντας. Ώρες αποξεχνιόμουν στα κεραμίδια, όπου λίκνιζε το περπάτημά της ή σουσουράδα ζυγίζοντας την κουνάμενη ούρά της στο ακρόδωμα. Κοίταζα το πέλαο και τους ανθρώπους στο δρόμο. Το μπάλκονι δέ μου άρεσε. Από τη στέγη ψηλά έβλεπα τόνειρο και μελετοῦσα τη ζωή.

Και μιὰ μέρα πού άστράφτανε στον ήλιο τὰ φρεσκοπλυμένα κεραμίδια, τής άνοιξιιάτικης βροχής, τέντωσα τήν τόλμη μου πρὸς τὸν κίνδυνο και τὸ θάνατο και τὸ παιδικὸ χέρι μου έφτασε νά κόψει τήν άνευώνα πού φύτρωσε—ποιὸς ξαίρει πῶς—στό γεῖσο τοῦ σπιτιοῦ και τής άβύσσου. Ξετρελλαμένος από τή χαρά μου, κατέβηκα γρήγορα και τήν πρόσφερα στη μητέρα, δίχως νάντιληφτώ πῶς δυὸ κεραμίδια πέσανε στο δρόμο από τὸ βάρος μου. Κείνη τὴ μέρα έκλαψα πολύ, δαρμένος από μητέρα και πατέρα...

Τὰ λίγα της γράμματα ή μητέρα τὰ ξέχασε και με δυσκοιλια κατάφερνε νά τὰ ξαναθυμηθῆ ἅμα χρειάζότανε νά ὑπογράψει. Δὲ διάβαζε ποτέ τίποτε· οὔτε βιβλίο, οὔτ' έφημερίδα. Πῶς λοιπὸν ή ξαίρει τόσες πολλές ιστορίες ;

Πήγαινε ταχτικά κ' έκλησιαζόταν και πίστευε άπλοϊκά και φανατικά τὰ θαύματα τῶν άγιῶν. Είχε γυρίσει ὅλα σχεδὸν τὰ μοναστήρια της Κύπρου, κάνοντας μικροταξίματα στίς θαυματουργικές εικόνες. Δηγόταν κάθε της έντύπωση μ' άνυπόκριτη χαρά και εύχότανε «νά τήν άξιώσει ὁ Θεὸς προτοῦ πεθάνει, νά προσπέσει ξανά στη χάρη Τους».

Πῶς μπόρεσε νά βαστάξει τὸ βάρος μου, ένηά μήνες, στήν άγια μήτρα της !

Από τὰ παραμύθια και τίς ιστορίες της πού άκουα μικρὸς δὲ θυμοῦμαι παρὰ ένα, πολύ θλιβερό, πού μεκανε νά κλαίω. "Εν' άσπρο άλογο κ' ένα παιδί, πού τῶνα έχανε τάλλο, διαδοχικά μ' έπεισόδια σπαραχτικά και δραματικές περιπέτειες. Πῶς άκριβῶς δὲν ξαίρω κ' οὔτε ποτέ βρήκα στα διαβάσματά μου, τὸ ἴδιο ή κάτι τὸ άνάλογο.

Συχνά παίρνω στα χέρια μου μιὰ φωτογραφία της μητέρας. Τὰ μαῦρα μάτια, τὸ βαθύ σκοτεινὸ κ' ήρεμο βλέμμα, τὰ λεπτά μακρουλά μου δάχτυλα εἶναι σάν τὰ δικά της. Σπάταλη δὲν ήταν, ἴσως οὔτε και γενναιόδωρη. Μ' άξίζει νάφηγηθῶ ένα παραμύθι, πού τὸ έλεγε, *δικό της* :

Μιὰ φορά ένας "Αρχοντας φώναξε τρεῖς ανθρώπους, και τοῦς εἶπε :

—Ξαίρω από φτώχια και θά σᾶς βοηθήσω. Κ' έδωκε στον καθένα χίλιες λίρες.

—Νά τίς κάνετε ὅτι σᾶς άρέσει ! "Ο Θεὸς μεγάλος και ποιὸς ζεῖ και ποιὸς πεθαίνει... "Εζησα ; Θά ξανάρθω και θά λογαριαστοῦμε.

Κι ὁ "Αρχοντας μπήκε στο καράβι του και τράβηξε για τὰ ξένα και δὲν ξαναγύρισε πιά.

Μὰ δταν πεθάναν κ' οί τρεῖς καί παρουσιαστήκανε μπρός στή Δίκαιη Κρίση, ὁ Θεός ρώτησ' ἕνα τους ἕνα, τί τάχα κάνανε στή ζωὴ τους τίς χίλιες λίρες πού τούς εἶχε χαρίσει.

Ὁ πρῶτος ἀπάντησε :

—Κύριε ! δούλεψα σκληρά, νύχτα καί μέρα. Πλήθυνα τάγαθά μου, καί μπορούσα νά τά χιλιάσω. Μὰ φοβόμενυ, Κύριε, τὰ κακοτόπια καί τὴν ἀποτυχία. Στάθηκα συνετός καί τὰ κέρδη μου, σχετικὰ ἦτανε λίγα...

Ὁ δεύτερος εἶπε :

—Δὲν εἶχα τίποτε κ' ἤθελα πολλά. Μὲ τὸ δῶρο Σου ἄνοιξα τὰ φτερά μου νά σκιάσω τὸν ἥλιο. Τὸνειρο μὲ κατέστρεψε κ' ἡ φιλοδοξία. Εἶμαι χαμένος...

Κι ὁ τρίτος, γονατίζοντας, ἀπόθεσε στὸ ὑποπόδιο τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, ἕνα σακουλάκι.

—Ἐδῶ τᾶχω, Κύριε, μουρμούρισε. Τᾶχα, κατάσαρκα κρυμένα καί τᾶφερα ἐδῶ μαζί μου...

Ξαίρω, μητέρα τὸ ἐπιμύθιο τοῦ δικοῦ σου παραμυθιοῦ. Ξαίρω πῶς ὁ Θεός συγχώρεσε τὸν ἁμαρτωλὸ τοῦ ὄνειρου καί τῆς φαντασίας ἐνῶ τιμώρησε τὸν ἄβουλο ἀρχιτσιγκούνη. Τὸ πάθος πού κληρονόμησ' ἀπὸ τίς φλέβες σου, δὲν μπόρεσα νά τὸ μετουσιώσω καί νά πλάσω ἕνα ἔργο. Μὰ δούλεψα, ξευχιώνοντας, πολλά δοκιμάζοντας κι ὄνειροπολώνοντας περισσότερο. Κι ἀπ' τὸν Κύριο τῶν Ἀγγέλων καί τῶν Ψυχῶν, πού στάθηκες ἄντικρυ Του γυμνή, θάθελα νάκουες :

—Τέκνον Χαριθέα ! Εὖ, δούλη ἀγαθὴ καί πιστὴ εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου Σου.

ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ

Η ΠΙΣΤΗ ΜΟΥ

Μὴτε γιατρούς, μὲ γιατρικά πκιὸν ἰγρειαίζουμαι ἀφούτις σ' ἔχω σέναν, ἀκριβὴ μου, πού μὲ τὰ δικό σου σιεροπάλαμα εἰδικιῶγνεις τὴν ὀπκοιαν ἀρώσκιαν τζι' ἂν πλαστὴ πὰ στὸ κορμίν μου.

Ζωή, σαράντα γρόνια ποῦ μοῦ κρύφουσιν ; τζι' ἦρτες τωρὰ νά μ' ἀναστήσεις ἀξανά ; τζι' εἰς τὰ ξερά μου στήθη ἄθθισες τὰ φκιόρα σου, θωρῶ τὰ οὔλλα πκιὸν ὀμπρός μου ζωντανά ;

Θεέ μου, πού δοτζιμαζες τὴν πίστην μου τζι' εἶδες πῶς ἐν ἔπαιρνα παραταίριν, τζι' ἀνάστησες τὴν τζιείνην πού μοῦ ταίρκαζεν τζι' ἔφερεν τῆς χαρᾶς τὸ καλοτζιαίριν !

ΠΑΥΛΟΣ ΛΙΑΣΙΔΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Τὸ λαογραφικὸ ὕλικό, καὶ κυρίως ἐκεῖνο ποῦ ἄμεσα σχετίζεται με τὴν ζωὴ καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀγρότου μας, εἶναι ὑπεράφθονο σὲ ὅλα τὰ χωριά τοῦ νησιοῦ μας καὶ τόσο ἀπὸ γεωργικῆς ὅσο καὶ ἀπὸ καθαρῶς λαογραφικῆς σημασίας ὑπερπλοῦσιο καὶ μεγάλο ἐνδιαφέροντος.

Ἐπάρχουν γεωργικὲς παροιμίαι, γνωμικὰ καὶ παρατηρήσεις ποῦ προξενοῦν κατάπληξη γιὰ τὴν μεγάλη τους ἀλήθεια, τὴ βαθειὰ τους παρατηρητικότητα καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ τους ἀκόμη ἀκρίβεια. Ὅπως ὑπάρχουν καὶ λαϊκὰ ποιήματα καὶ τραγούδια, ἤθη, ἔθιμα, προλήψεις κ.τ.λ., ποῦ μᾶς φέρνουν χιλιάδες χρόνια πίσω καὶ ποῦ μᾶς ἀποκαλύπτουν λαογραφικὸν πλοῦτον ἀνεκτίμητον.

Στὴν περισυλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου καὶ κυρίως ὕλικου γεωργικῆς σημασίας καὶ ἐνδιαφέροντος, καταγινόμεθα πρὸ πολλοῦ, τὸ τέτοιο δὲ ὕλικό τὸ ξεχωρίσαμε στὲς πρὸ κάτω κύριαι κατηγορίαι —

1. Τὸ ἀγροτικὸ σπίτι.
2. Τὰ διάφορα οἰκιακὰ σκεύη καὶ ἐργαλεῖα ἀγροτικῆς οἰκιακῆς χρήσεως, ὡς ἐκεῖνα ποῦ ὁ γεωργὸς χρησιμοποιεῖ γιὰ τὸ ἄλεσμα, κοσκίνισμα, ἀρτοποιίαν, τυροκομίαν, οἰνοποιίαν, σπηροτροφίαν κ.τ.λ.
3. Χειροκίνητα καὶ ζωοκίνητα γεωργικὰ ἐργαλεῖα, τῆς καλλιέργειας, τῆς σπορᾶς, τῆς φυτείας, θερισμοῦ, συγκομιδῆς, ἀλωνισμοῦ, κλαδεύματος κ.τ.λ. Ὀνομασίαι τῶν διαφόρων ἐργαλείων καὶ τῶν διαφόρων ἐξαρτημάτων ποῦ τὰ ἀποτελοῦν.
4. Χωράφια. Διαφορῆς ὀνομασίαι τῶν χωραφίων ποῦ χαρακτηρίζουν (α) τὴν γεωλογικὴν τῶν σύστασιν, (β) τὴν καλλιέργειαν, (γ) τὴν κατάστασιν τῶν ὡς πρὸς τὴν ὑγρασίαν ἢ ξηρασίαν, (δ) τὸ σχῆμα, (ε) τὸ μέγεθος, (ζ) τὴν ἐκθεσιν, (η) τὴν γονιμότητα, (θ) τὴν ὑπερισχύουσαν αὐτοφυῆ βλάστησιν κ.τ.λ.
5. Ὀνομασίαι τῶν ὑπὸ καλλιέργειαν ντόπιων φυτῶν καὶ δένδρων. Ποικιλίαι, παραλλαγῆς κ.τ.λ.
6. Ὀνομασίαι τῶν αὐτοφυομένων φυτῶν καὶ δένδρων.
7. Ἀσθένειαι τῶν φυτῶν καὶ δένδρων. Λαϊκὰ πρακτικὰ μέτρα προλήψεως, καταπολεμήσεως κ.τ.λ.
8. Ζῶα. Ὀνομασίαι χαρακτηριστικῆς τοῦ γένους, τῆς ἡλικίας, τοῦ χρώματος κ.τ.λ.
9. Δημῶδης ἰατρικὴ ζῶων.
10. Δημῶδης μετεωρολογία.
11. Γεωργικοὶ ἄγραφοι νόμοι.
12. Λαϊκὰ γεωργικὰ μέτρα καὶ σταθμά.

13. Παροιμίες και γνωμικά.
14. Ποιήματα, τραγούδια και ιστορίες γεωργικού ενδιαφέροντος.
15. Ήθη, έθιμα, προλήψεις κ.τ.λ.
16. Λέξεις γεωργικής σημασίας.

Στην πολύ σύντομη τούτη σημείωσή μας θα παραθέσουμε άπλως ένα ή δυό παραδείγματα από κάθε κατηγορία του ύλικού που μαζέψαμε, έπιφυλασσόμενοι για μιá πληρέστερη μελέτη άργότερα.

1. Το άγροτικό σπίτι.

Άγροτικού σπιτιού υπάρχουν διάφοροι τύποι, από τους όποιους και θα αναφέρουμε μερικούς: Το *παλάτιν*, το *παλατούίν*, το *μακρινάριν*, το *μονόχωρον*, το *δίχωρον* κ.τ.λ.

Στο κάθε άγροτικό σπίτι και κυρίως στα χωριά της Μεσαορίας, άπόρχει μεταξύ άλλων διαμερισμάτων το λεγόμενον *σέντε* ή *μαχαζένιν* το όποιον χρησιμοποιείται για την άποθήκευση των σιτηρών. Κάτω άπό το σέντε εύρίσκεται ó *ρητός*, *ροός* ή *ροβός*. (1) Το άρχαιον *άρεϊον*—σιτοβόλιον. Μέσα εις τόν ρητόν οί γεωργοί άποθηκεύουν τα σιτηρά των, εις δέ την Μεσαορίαν ó ρητός χρησιμοποιείται κυρίως για την άποθήκευση του ροβιού, των κουκιών και άλλων όσπρίων.

2. Οικιακά σκεύη.

Άναφέρουμε μονάχα ένα για παράδειγμα. Το ξύλο, ή το καλάμι με το όποιο, άφου βράσει -ó όρρος του γάλακτος, αναδεύεται για να σχηματισθή ή άναρη (μυζήθρα). Το έργαλείο αυτό είναι γνωστό στα διάφορα χωριά με τα έξης όνόματα: *Άναροξύλο*, *άναροκάννιν*, *άναροδρούμπιν*, *ματσούριν*, *ματσούρα*, *κουτρεντήρα* και *σινούλονδρος*.

3. Γεωργικά έργαλεία.

Το ξύλενον άλετρον. Άρότρου υπάρχουν διάφοροι τύποι. Κυρίως όμως δύο: Το *αούλικον*, ή *άγκαλωτόν*, ή και *τσεντρόν* και το *φαρόν*. Το αούλικον είναι μάλλον κατάλληλον για βαθειάν καλλιέργειαν. Το τσεντρόν για έπιπολαιαν καλλιέργειαν.

Τα διάφορα μέρη που άποτελοϋν το άροτρον:

1. Το *ποάριν*, *κουντιούριν*, *άλετροπόϊν* κ.τ.λ.—Τό έλυμα.
2. *Ο άθθρωπος τ' άλέτρον*, *πισινός*, *νούρος* κ.τ.λ.—Ή έχέτλη. Κάποτε και κυρίως σε μερικά όρεινά χωριά ή έχέτλη του άρότρου άποτελει φυσικήν προέκτασιν του έλύματος, όποτε και λέγεται *νουρίν* του άλέτρου. Εις τα χωριά αυτά το άροτρον με έχέτλην χωρίς «*νουρίν*» λέγεται *συρμός*.

(1) Στην μελέτη που σκοπεύουμε να κάμουμε θα προσπαθήσουμε να δώσουμε πλήρη περιγραφή και εξήγηση του κάθε λαογραφικού ύλικού που θα αναφέρουμε. Θα αναγράφουμε επίσης και το όνομα του χωρίου από το όποιο τό λαογραφικό ύλικό έλήφθη.

3. *Shérin, sheρούλλιν* καὶ *sheρονόshin*—ἡ χειρολαβίς.

4. *Βούλα* ἢ *βουλά*—ὁ γύης τοῦ ἀρότρου.

Βούλας ὑπάρχουν διάφοροι τύποι ὡς: *Σκαμνόβουλα, ψαλλιά, ππάλα, κοντοβέρκιν, μακροβέρκιν, διπλόβουλα, παλλουκάς* κ.τ.λ.

5. Τὸ *ἀμμάτισμαν, ἀμμάτιν, σταβάριν*—ὁ ἰστοβοεὺς.

Σὲ μερικὰ χωρία σταβάριν ὀνομάζουν τὸ μονοκόμματον ξύλον ποῦ ἀποτελεῖ τὴν βούλαν καὶ τὸ ἀμμάτισμαν.

6. *Κορωνίν*—ἡ κορώνη.

7. *Σπάθη* ἢ *σπάχη*.

8. *Σταυρίν* καὶ *σταυρίν*.

9. *Φτέρνα* τοῦ ποσάρκου.

10. *Ἀλετριτής, τσαλετριτής* ἢ *φτερίτης*.

11. *Μεσοῦτιν*.

12. *Νιάστρα*.

13. *Νιν*.

4. Χωράφια.

Ὅνομασίες ποῦ δίδουν στὰ χωράφια ἀναλόγως:—

α) Τῆς γεωλογικῆς τῶν συστάσεως: *Ἀρκίνας, Κωννάρκινας, Γαράς, Πυροῖν, Ἀμμοπυροῖν, Ὑγαρός, Μαράονα, Τεινός, Τράχωνας, Πετρερόν, Λαζμέρα* κ.τ.λ.

β) Τῆς καλλιέργειας: *Ποκάλαμον, νιασμένον, ξερονιασμένον, δλολον, τρλολον, shéρισσον, ψουμαδίολον, δλολον ἀνοικτόν, νηδόντον, ἀνακομμένον, καλουρκά* κ.τ.λ.

γ) Τῆς καταστάσεως τοῦ χωραφιοῦ: *Κατούρικον, κούκκουρον, δρκωμένον, φτιλλον, βωλιαρίν, ἀγ(χ)νόλαστον, πηλοκαθ(χ)ισμένον* κ.τ.λ.

δ) Τῆς ἐκθέσεώς του: *Ἀπλαγιά, ριζόπλαον, μεσορίνιν, πλευγά, σταλούρικον, κωλαρκά, ποισεφαλή, γούππα, παμπούλλα, πεξούλα, πλάτσα, κάβαλλος* κ.τ.λ.

ε) Τῆς γονιμότητος: *Παππάρα, ξεροκαυκάλλα, ψουμοχώραφον, ἀπάρθενον, ἀμύτρετον, σωχώραφον, πότιμον*, κ.τ.λ.

η) Τῆς αὐτοφυομένης βλαστήσεως:—*Κονυζερόν, μερσινερή, μαξέρα, σπαλάθνια, παλλουρερή* κ.τ.λ.

5. Τὰ ὑπὸ καλλιέργειαν ντόπια φυτὰ καὶ δένδρα.

Ἀναφέρουμε ὡς παράδειγμα ἓνα: Τὴν συκιάν. 1. *Δαῖτσανή*. Σχῆμα καὶ μέγεθος καρποῦ μετρίου ἀχλαδιοῦ. Χρῶμα καρποῦ ἐξωτερικῶς μελιθσανί. Σάρκα ἐσωτερικῶς ἀσπροκίτρινη μὲ σπόρους ἐλαφρῶς ροδίνους. Ὁριμάζον περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου.

Ἄλλαι ποικιλίαι καὶ παραλλαγαί: (2) *Βαζανάτα*, (3) *βάρτικα* ἢ *βάρτουκα*, (4) *ἀσπροούδια*, (5) *μενεβλshika*, (6) *κουρκάτικα*, (7) *σαγαροούδια*, (8) *sheιμωνιάτικα*, (9) *ἔξυνα*, (10) *παπαθούμικα*, (11) *ροέ*

τικα, (12) άντελούνικα, (13) κούτσινα, (14) σησαμωτά, (15) κρασπούλικα, (16) μάρσικα, (17) πιτέδικα, (18) χηυλαόνικα, (19) μακρονούρικα, (20) κουζαλούδικα, (21) περικόστομα, (22) μαυρούδικα, (23) Λεμεσιανά, (24) αύγγοτούδικα, (25) μαχαμοτούδικα, (26) βουκάτια κ.τ.λ.

Όνομασίες τοῦ καρποῦ, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς ὠριμάνσεως κ.τ.λ.: Ψίνα, κλόκκος, κούτσακος, κολόχια, λιματένον, μαχίλλα, παπίλλαρως κ.τ.λ.

6. Αὐτοφύομενα φυτὰ καὶ δένδρα.

Σπούρτελλος ὁ, *σπούρτουκλας*, *σπουρτούλλα*, *σπουρτούκλα*, *σπουρτουλίσκιν*, *Κοροφιλιὰ* κ.λ.π.—ὁ ἀσφόδελος—*Asphodelus microcarpus*.

Αὐτοφύεται παντοῦ καὶ κυρίως στά κάπως φτανά, ἀκαλλιέργητα καὶ ἄγωνα χωράφια. Τὰ ὠριμα καὶ ξηρὰ φύλλα του τρώγονται ἀπὸ τὰ πρόβατα καὶ τὲς αἴγες. Ὅταν δὲν ὑπάρχει ἄλλη τροφή τότε τὰ πρόβατα ὅσον καὶ οἱ αἴγες τρώγουν τὰ χλωρὰ φύλλα καὶ τὸν ἀνθοφόρον καυλὸν, τὸν λεγόμενον *σκορνίν*, *λαμπάδιν* καὶ *μουσκούνιν*. Τὸ τοιοῦτον προκαλεῖ εἰς τὰ ζῶα, *σούρτισμαν*—διάρροϊαν καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὰ μικρὰ ποῦ θηλάζουν. Οἱ βολβοὶ—τὰ *δανχὰ* ἢ *σαρχὰ*—κοπανιζόμενοι χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπιθέματα γιὰ πληγές. Καλὴ καὶ ζωηρὰ ἀνάπτυξις τῶν ἀνθοφόρων καυλῶν καὶ πρὸ παντὸς ἀφθονος καρποφορία τούτων χαρακτηρίζεται ὡς ἄριστος οἶωνός διὰ καλὸν γεωργικὸν χρόνον. Οἱ ὠριμοὶ καὶ ξηροὶ ἀνθοφόροι καυλοὶ—ἢ *ἀτσούννα*, χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὰ παιδιὰ διὰ κατασκευὴν διαφόρων παιχνιδιῶν, ὡς ἀνεμομύλων, *ἀουρίδων* κτλ.

7. Ἀσθένειαι φυτῶν.

Πεταλλοῦν τῷ κριχαρκοῦ—*Sitotrofa Cerealella*.

Προσβάλλει τὰ σιτηρὰ πρὸ καὶ μετὰ τὸν θερισμὸν καὶ ἀλωνισμὸν καὶ κυρίως προκαλεῖ μεγάλες καταστροφές στοὺς ἀποθηκευμένους σπόρους τῶν σιτηρῶν.

Πρακτικὰ μέτρα καταπολεμήσεως: Θέρισμα τοῦ μὲν σιταριοῦ κάπως ἔνωρις καὶ πρὶν τελειῶς ὠριμάσει, τοῦ δὲ κριθαριοῦ ἀφοῦ τελειῶς ὠριμάσει—να κασηιάσει. Σύντομος ἀλωνισμὸς ἀμέσως μετὰ τὸ θέρισμα. Ἐκθεσις τοῦ σπόρου στὸν ἥλιο γιὰ λίγες μέρες. Φούρνιασμα τοῦ σπόρου σὲ χαμηλὴν θερμοκρασία. Διατήρησις τοῦ σπόρου μέσα σὲ εἰδικούς ὑπόγειους λάκκους—τὲς *γούφες*, ἢ σὲ ἄλλα μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα νὰ ἀποκλείεται ὁ ἀερισμὸς. Προσθήκη καὶ ἀνάμιξις εἰς τὸν σπῶρον χῶματος ὅσον τὸ δυνατόν ψιλοκοπανισμένου—*κορνιαχοῦ*. Ἀνάμιξις τοῦ σπόρου μετὰ φύλλα συκιάς, κονύζου, κρομμυδιῶν, καὶ βολβῶν ὀλοκλήρων ἢ τεμαχισμένων *ἀβρόσηλλας*—σκίλλας τῆς παραλίας—*scilla maritima*.

8. Ζῶα.

Κούελλος ὄ, = Τὸ πρόβατον.

α) Ὅνομασίες χαρακτηριστικῆς τοῦ γένους :

Κουέλλα ἡ, = Προβατίνα.

Κλιάρος ὄ, = Κριός.

β) Ὅνομασίες χαρακτηριστικῆς τῆς ἡλικίας :—

Ἀρνού'ιν, ἀρνίλιν, Μαρτῆς, Μαρτού'ιν, ποῦζιν, πορνάριν, κοκκάριν, ἀρνίλιν πρωτόκοκρον, πρωτοψάλιον, πρωτοχάλιν, ἀρνάα, γεροκούελλος, γερόκλιαρος κ.τ.λ.

γ) Ὅνομασίες χαρακτηριστικῆς τοῦ χρώματος κ.τ.λ.

Μαρμάρα, στοχάρα, ἄτροφη, μαυρόψα, πυρόψα, σαγγέ, φασσέ, στερέ, σταχτέ, βακλέ, μαντιλέ, βλοκκονούρα, σπανόβακλη, τερατσούνα, μίτα, κρουζούνα, μούρα, κ.τ.λ.

9. Δημόδης ἰατρικῆ ζῶων.

α) Πουλιὰ τῆς ὄρνιθας, τὰ λεγόμενα *μονομηνίτικα*, ὅσα δηλαδὴ θὰ ἐκκολαφθοῦν κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς σεληνιακῆς περιόδου, σπανίως εὐδοκίμοι καὶ συνήθως ψοφοῦν μετὰ τὸ ξεπούλιασμα. Γιὰ νὰ προληφθῇ τὸ κακὸ τὰ περνοῦν μέσα ἀπὸ τὰ *τερχέλια* (χαλκάδες) τῆς πόρτας.

β) Ὅταν τὰ βῶδια μυρισθοῦν *ἀλουπιάν*, τὴν κόπρον ἀλεποῦς, πάσχουν ἀπὸ πρήξιμον τῶν ρωθῶνων. Πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ προκαλοῦν αἱμορραγίαν τῶν ρωθῶνων, λούουσιν τὰ ζῶα μὲ κρῦο νερὸ καὶ τὰ καπνίζουσιν καίοντες καινούριο μαῦρο ὕφασμα.

γ) Ἡ κόπρος τοῦ γάτου, ἢ *καττουδικιά*, θεωρεῖται ὅτι προκαλεῖ διάφορες ἀρρώστιες στὰ ζῶα καὶ κυρίως εἰς τὰ βῶδια. Ἡ καττουδικιά καθίσταται ἀκίνδυνος ὅταν ἀποκοπῆ ἢ οὐρὰ τοῦ γάτου, γι' αὐτὸ καὶ σὲ μερικὰ χωρία οἱ γάτοι ἔχουν κομμένην τὴν οὐράν.

10. Γεωργικοὶ ἄγραφοι νόμοι.

Σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ χωρία τῆς Κύπρου ὅταν ὁ γεωργὸς θέλει νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἐλευθέραν βόσκησιν ξένων ζῶων στὰ χωράφια τοῦ καὶ ἰδίως κατὰ τὴν ἐποχὴν ποὺ στὰ χωράφια ὑπάρχει χόρτον—*γλωρονομῆ—chaïrin*—ἢ μετὰ τὸν θερισμὸν στὰ *ποκάλαμα* ἢ *στρασιδίκια*, τὰ *γυρκάζει* ἢ τὰ *τριῦρίζει*, ἀνοίγει δηλ. μὲ τὸ ἄροτρον μίαν ἢ περισσότερας αὐλακιᾶς γύρω ἀπὸ τὴν ἔκτασιν τῶν χωραφιῶν τοῦ. Ἡ γοιούτη ἀπαγόρευση ἀναγνωρίζεται καὶ εἶναι σεβαστὴ ἀπὸ ὅλους.

Σὲ ἄλλα ἐπίσης χωρία ἀντὶ γυρκάσματος κάμνουν τὸ λεγόμενον *φλαμπουρκάρισμαν, καλάμωμαν, ἢ κάννωμαν*, τοποθετοῦν δηλ. σὲ διάφορα μέρη τοῦ χωραφιοῦ καλάμια, στὸ ἄνω μέρος τῶν ὁποίων συνήθως προσδέδουσιν κομμάτια ρούχου καὶ ἀποκλείουσιν ἔτσι τὴν ἐλευθέραν βόσκησιν.

11. Δημώδης μετεωρολογία.

α) Καιρός ψυχρός τὰς πρωϊνάς ὥρας τοῦ καλοκαιριοῦ προμηνύει γεωργικόν χρόνον ἄσχημον, με ἐλαχίστας βροχάς.

β) "Όταν τὰ χελιδόνια πετοῦν πολὺ χαμηλά, σύντομά θὰ ἐπακολουθήσῃ βροχή.

γ) "Αν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Προφήτη Ἑλίου ὁ καιρὸς εἶναι ὁμιχλώδης, ὁ χρόνος θὰ εἶναι πολὺ καλός, με ἄφθονες βροχές.

δ) "Αν κατὰ τὸ καλοκαίρι ἐπικρατοῦν συνεχεῖς βόρειοι ἄνεμοι, ὁ χρόνος προβλέπεται νὰ εἶναι πολὺ καλός.

ε) Πρώιμος οἶστρος στὰ πρόβατα, χαρακτηρίζει ὄψιμον καιρὸν.

12. Γεωργικὰ μέτρα καὶ σταθμὰ.

Γεωργικὰ μέτρα καὶ σταθμὰ τῶν σιτηρῶν.

Κάρτος ψιλὸς	2/10	τοῦ κοιλοῦ
Κάρτος τοῦ κοιλοῦ	2 $\frac{1}{2}$ /10	»
Ἄξάιν	2	κάρτοι ψιλοί
Μικάφιζον	2 $\frac{1}{3}$	»
Καφίζιν	4	»
Κοιλὸν	5	»
Μόιν	5	κοιλὰ
Γομάριν	4-5	κοιλὰ
Ἀμπούστα ἢ Κουττιοῦ	$\frac{1}{2}$	»
Κόσθινον	$\frac{1}{2}$	»

"Ενα κοιλὸν σιτάρι = 20-24 ὀκάδες.

"Ενα » κριθάρι = 14-18 »

(Τὸ τέλος στὸ ἐπόμενο.)

A. ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ

ΤΑΚΗΣ Ξ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

Ο Τάκης (ἢ Ἐλευθέριος) Ξεν. Ζαχαριάδης γεννήθηκε στὴ Λεμεσό (στὶς 15)12)1918 (π. ἡ.) καὶ πέθανε ἀπὸ πνιγμὸ στὴ θάλασσα τὴ νύκτα τῆς 10ης πρὸς τὴν 11η Φεβρ. 1943. Ἀπὸ μαθητῆς στὸ Γυμνάσιο Λεμεσοῦ (1930—6) φανέρωσε τὴν κλίση του νὰ γράφει στίχους κι' ἦταν ὁ ἀναγνωρισμένος «λογοτέχνης» στὴν τάξη του.

Ὡς φοιτητῆς στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν (1936—40) διακρίθηκε, ὅταν σὲ δυὸ περιστάσεις ἀπαγγέλθηκαν ποιήματά του τὸ ἓνα ἀπὸ τὴν κ. Μιράντα Θεοχάρη στὴ γιορτὴ πρὸς τιμὴ τοῦ καθηγητῆ κ. Θ. Βορέα κατὰ τὴν ἀποχώρησή του ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο, καὶ τὸ ἄλλο σὲ παρόμοιαν εὐκαιρία γιὰ τὸν καθηγ. κ. Ἄντ. Κεραμόπουλο. Καὶ τα δυὸ βρῖσκονται δημοσιευμένα σὲ ἀναμνηστικά φυλλάδια βγαλμένα ἀπὸ τὴ φοιτητικὴ ἐπιτροπὴ γιὰ τὸν ἐορτασμὸ.

Ἀπὸ τὴ Λάριθο, ὅπου ἐργάστηκε ὡς φιλόλογος (ἀπὸ τὸν Σεπτ. τοῦ 1941 ὡς τὸν Δεκ. τοῦ 1942 τὴν προηγούμενη χρονιά, 1940—41 εἶχε διδάξει στὴν Ἰδιωτ. Σχολὴ Λεμεσοῦ) μοῦ ἔστειλε μὲ ἀφιέρωση (ε-στὸ δάσκαλο καὶ φίλο του-) μιὰ μικρὴ χειρόγραφη συλλογὴ ἀπὸ τὰ δικὰ του ποιήματα καὶ μεταφράσεις. Δίγες μέρες ἀργότερα ἦρθε στὴ Λεμεσό γιὰ ν' ἀναλάβει καθήκοντα στὸ Γυμνάσιο. Μιὰ κακὴ μοῖρα τοῦ ὥρισε τραγικὸ τέλος, πού ἔδωσε ὁ ἴδιος στὸν ἑαυτό του διαλύοντας τόσες ὑποσχέσεις κι' ἐλπίδες πού ἔδινε σὲ ὅσους τὸν γνώριζαν.

Οἱ στίχοι του πού δημοσιεύονται σήμερα, ποιητικὰ πρωτόλεια ἀκόμη, ἔχουν τὴ μελαγχολία καὶ τὴν ἀβρότητα τοῦ αἰσθηματος καὶ κάπου—κάπου καὶ τὴ μουσικότητα τῶν ποιημάτων τοῦ Πορφύρα, πού ἦταν, καθὼς ξέρω, ὁ ἀγαπημένος του ποιητῆς.

Κ. ΠΗΛΑΒΑΚΗΣ

ΣΤΟΝ ΤΑΦΟ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

Πολύ, πολὺ λαχτάρησα νάρθῶ σ' ἐσὲ μιὰ μέρα
μικρὴ ἐκκλησιά, μὲ τὰ παλιὰ θαμπὰ κονίσματα σου,
μὲ τὰ φτωχά, τὰ ταπεινά κι' ἀνάρτα μνήματά σου
καὶ τὴ μικρὴ καμπάνα σου, παράδαρμα τ' ἄερα.

Ἐκεῖ πού στέκει σιωπηλὸ τὸ κάθε κυπαρίσσι,
πού ἀντὶ πουλιά στὰ κλώνια του φωλιάζουν μόνο οἱ πόνοι,
σὲ κάποιον τάφο ἔρημικὸ νὰ κλίνω πλάϊ τὸ γόνυ
κι' ἐλεύθερο τῆς θλίψης μου ν' ἀφήσω τὸ μελίσσι.

Στὸ φτωχικὸ τὸ μνημ' αὐτὸ μ' ἀπλοῦ, σταυροῦ σημάδι,
 ποῦ τόσα σκέπασε ὄνειρα κι' ἄνοιξε τόση ὀδύνη,
 ἀπάνω κάνοντας φωλιά γιὰ πάντα ἐδῶ νὰ μείνει
 παντοτινοῦ μνημόσυνου νὰ ὑφάνει τὸ μαγνάδι.

Κάθε πρωῖ πικνὸ — πικνὸ τριγύρω νὰ σκορπίζει
 κι' ἀπ' τοῦ μικροῦ κοιμητηριοῦ τὴ μιὰ ὡς τὴν ἄλλην ἄκρη
 κορφολογώντας τοὺς ἀνθοὺς π' ἀνθοῦνε μὲ τὸ δάκρυ
 ἄδειες κερήθρες τῆς ψυχῆς μὲ μέλι νὰ γεμίζει.

Κι' ὅταν τὸ βράδυ πέφτει ἀργὰ στὸ κρῦο κοιμητήρι
 κι' ἀπὸ τὰ μνήματα οἱ ψυχῆς νὰ βγαίνουν ἀρχινᾶνε,
 γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς συντροφιά παρηγορήτρα νᾶναι
 κάνοντας λίγο πιὸ ἀλαφρὸ τοῦ Χάρου τὸ ποτήρι.

ΟΙ ΛΟΓΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΜΟΝΑΞΙΑΣ

Πάντα στ' ἀκρογιάλι θέλω νᾶμαι μόνος
 καὶ ν' ἀκούω τὸ κῦμα ν' ἀργετραγουδᾷ
 νὰ πετᾷ ἡ σκέψη καὶ νὰ παύει ὁ πόνος,
 τᾶνθη τῆς καρδιᾶς μου νὰ σιγομαδᾷ.

Στὰ γυμνὰ τὰ βράχια νὰ φυσᾷ τᾶερι,
 οἱ ἀφροὶ νὰ σβήνουν πᾶ' στὴν ἀμμουδιά
 καὶ κάποιο καράβι νὰ κινᾷει νὰ φέρει
 τίς παλιῆς ἐλπίδες μ' ἀνοιχτὰ πανιά.

Νὰ πετοῦν οἱ γλάροι πάνω ἀπὸ τὸ κῦμα·
 τὰ σκληρὰ κοχύλια μέσα στὰ χαλίκια
 νᾶναι σκορπισμένα καὶ σὲ κάθε βῆμα
 νὰ πατῶ στὴν ἄμμο τάλμυρὰ τὰ φύκια...

Ἕνα κῦμα πάει κι' ἄλλο τὸ κατόπι·
 ἕνα κῦμα σβήνει, ἄλλο ἕνα γεννιέται·
 φεύγουνε τὰ χρόνια, φεύγουν οἱ ἀνθρώποι
 κι' ὅ,τι ἔχει ζήσει ὅμως μὴ τὸ κλαῖτε.

Θὰ ξανάρθει πάλι σὰν τὸ νέο τὸ κῦμα
 νὰ σκορπίσει γύρω σὰ λευκὸς ἀφρός
 καὶ νὰ σβήσει ἀγάλι. Κάθε τόπος μνημα,
 μὰ μαζὶ καὶ δρόμος π' ὀδηγᾷ στὸ φῶς.

Σ' ΕΝΑ ΝΕΟ ΟΡΦΕΑ

Τραγούδησε... τραγούδησέ μου ακόμα...
 Μὲ τὸ τραγούδι, μοῦ μιλάει ὄλη ἡ ψυχὴ σου!
 τόσο πολὺ στὰ βάθη μου ἀντηχεῖ
 τὸ χᾶδι τῆς γλυκόπνοης μουσικῆς σου.
 Τραγούδησε... τραγούδησέ μου ακόμα...
 τόσο ψηλὰ ὡς τ' ἀστέρια μ' ἀνεβάζεις!...
 Ω! τὰ θερμὰ, τὰ ἐξαισία σου τὰ λόγια,
 λυγίζεται ἡ ψυχὴ μου, στὴ φωνή σου!..
 Ὅλα, τὰ νιώθω!.. κάθε ἀνάσα σου... παλμὸ σου!..
 μέσα μου, λές, ἀνάβει κάποια φλόγα!
 Τραγούδησε... Τραγούδησέ μου ακόμα.
 Σ' ἄν τραγουδᾷς μονάχα Ἐσὺ κάθε στιγμὴ,
 τὴν τελευταία ξεδιπλώνει μου πτυχὴ
 τοῦ εἶναι μου ἡ ὀλόθερμη φωνὴ σου...
 Σ' ἄν τραγουδᾷς μονάχα Ἐσὺ κάθε στιγμὴ,
 ὦ! τί γιορτάσι!.. τί πανώριο θᾶμα!..
 Κόσμο, τῶν ὀραμάτων ἀγνάντεῦω!
 Στῆς ἀνοιξῆς τὴ γλυκεῖα χώρα μπαίνω
 καὶ στῆς ἀγάπης τὸν λουλούδινο τὸν κῆπο.

.
 Μὴ σταματᾷς... πῶς λαχταρῶ, γυρεύω
 κάτι νὰ βρῶ ἐδωνά, σαυτὰ τὰ μέρη,
 στῶν γαλανῶν παραμυθιῶν τὴ χώρα,
 ποῦ τὸ τραγούδι σου, τὸ πλάνο μᾶχει φέρει.

.
 Μὴ σταματᾷς... τραγούδησέ μου ακόμα....

ΛΟΥΣΗ ΛΥΜΠΟΥΡΙΔΗ

ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΗ ΒΡΟΧΗ *

Οι μέρες περνοῦν μέσα σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα ταραχῆς καὶ νευρικότητος.

Χθὲς εἶχαμε πάλι πανσέληνο. Τὸ φεγγάρι πρόβαλε μέσα σὲ κάτι πορτοκαλιά σύννεφα καὶ χρύσωσε τὸ βάλτο.

Εἶναι δυό-τρεις μέρες τώρα, ποὺ τὰ πουλιά θορυβοῦν μὲ ἕνα ἰδιαίτερο τρόπο μὲς στὸ δάσος, ποὺ πλέει διαρκῶς μέσα σ' ἕνα ἀσημένιο πέλαγος φωτός. Τὸ τραγούδι τους ἐξακολουθεῖ ὡς ἀργὰ τὸ βράδυ καὶ δονεῖ τὴν ταραγμένη γαλήνη τοῦ τοπίου. Ἴσως νὰ ἐτοιμάζονται γιὰ τὰ μεγάλα ταξίδια τῆς ἀνοιξέως...

Δὲν ξέρω τί περιμένω ἀκόμη σ' αὐτὸ τὸ ἔρημο δάσος. Οἱ ἐργάτες λίγοι-λίγοι τελειώνουν τὶς ἐργασίες τους καὶ φεύγουν. Τοὺς ἀκούω τὸ βράδυ καθὼς περνοῦν ἀπ' τὸ σταθμό. Τὰ βήματά τους σταματοῦν γιὰ λίγην ὥρα ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα μου. Μετρῶ τὶς στιγμὲς μὲ τοὺς χτύπους τῆς καρδιάς μου. Θέλω νὰ βγῶ, νὰ τοὺς σφίξω τὸ χέρι, νὰ τοὺς ἀποχαιρετίσω. Μένω ὅμως καθηλωμένος στὴν καρέκλα μου, καὶ κείνοι φεύγουν σιωπηλοὶ μέσα στὴ νύχτα.

Ὁ μπάρμα Σωφρόνης μοῦ ἐδήλωσε ὅτι μέχρι τοῦ Σαββάτου ὁ δρόμος θὰ εἶναι ἔτοιμος πρὸς παράδοση. Αὐτὸ ἄλλωστε τὸ καταλαβαίνω κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος.

Τὰ βράδυα, ὅταν ὅλοι ἡσυχάζουν, παίρνω ἀπὸ συνήθεια τὸν καινούργιο δρόμο καὶ περπατῶ. Ὑστερα μὲ πιάνει ἡ βροχή. Ἀπαγγιάζω κάτω ἀπὸ ἕνα μεγάλο πεῦκο καὶ συνεχίζω μηχανικὰ τὴν πορεία μου μέχρι τὸ Σταυρό. Ὅταν γυρίζω διερωτῶμαι πῶς ἔχω διανύσει μιὰ τόσο μακρυνὴν ἀπόσταση.

— «Θὰ χαλάσετε τὴν ὑγεία σας μ' αὐτὴ τὴ ζωὴ ποὺ κάνετε», μοῦ ἐπαναλαμβάνει συχνὰ ἡ Σολωμίνα.

Τὴν ἀκούω χωρὶς νὰ τὴν προσέχω' καὶ κείνη σιωπᾶ στοχαστικά, μιὰ σιωπὴ γιομάτη νόημα.

* * *

Τώρα ποὺ τὰ νέα τρυγόνια ἔχουν φτερώσει, καὶ τὰ ψαρόνια ἔχτισαν τὶς φωληές τους μὲς στὸ δάσος, ἐγὼ ἔμεινα πάλι δίχως ὄπλο. Ἀπὸ τὴ μέρα ποὺ συνέβηκε τὸ ἐπεισόδιο τοῦ Μύλου δὲν τόχω ξαναδεῖ. Ἐψάξα παντοῦ· μὸλλωσα τὴ Σολωμίνα, θύμωσα μὲ τὸν ἑαυτό μου, ποὺ τώρα τελευταῖα ἐγίνε τόσο ξεχασιάρης κ' ἐπιπόλαιος. Πουθενά ὅμως ὄπλο.

— «Μήπως τὸ πήρε ἡ Μαρίκα;», μοῦ παρατηρεῖ ἡ Σολωμίνα.

— «Φρόντισε νὰ τὴ βρεῖς, Σολωμίνα, καὶ νὰ τὴ ρωτήξεις...»

(*) Συνέχεια καὶ τέλος. Βλ. «Κυπριακὰ Γράμματα» τόμος Ζ' σελίδα 161.

Ἡ Σολωμίνα φεύγει τὸ πρωί, καὶ γυρίζει τὸ βράδυ ἄπρακτη. Αὐτὸ γίνεται κάθε μέρα. Μένουμε κάμποση ὥρα σιωπηλοί. Ὑστερα χωρίζουμε, κ' εἶναι σά νά εἶπαμε ὁ καθέναν μας τίς σκέψεις του στὸν ἄλλο.

Δὲν ἔχω ξαναζήσει τέτοιαν ἀνοιξη. Τὸ δάσος εἶναι ζωντανό, ζεστό. Πίνω τὴν ἄχνα τῆς ψυχῆς του. Περπατῶ, κ' ἕνας κόσμος ἀλλόκοτος ξυπνᾷ μὲς ἄπ' τὸ καταπράσινο τοπίο. Οἱ φασουλιές σφιχτοπλέκονται γύρω ἄπ' τίς ἀγριοκερασιές, κ' οἱ ἀγριοκουμαριές εἶναι φορτωμένες μὲ ἀγιοκλήματα καὶ ἀγριάμπελες. Τὸ σουμάκι ἀρχίζει νά ξανθώνει. Μιά μιμόζα κρεμνᾷ τ' ὀλόχρυσο φορτίο τῆς πάνω ἄπ' τὸ ρέμα, καὶ γύρω τριγύρω τὸ πεδὸν φουσκώνει τὸν ἀγέρα μὲ μυστικούς, μεθυστικούς ἀνασασμούς.

Ὅσο περνοῦν οἱ μέρες οἱ βροχές λιγοστεύουν.

—«Μὲ τὸ σῶμα τοῦ φεγγαριοῦ θά σταματήσουν κ' οἱ βροχές», ἄκουσα τὴ Σολωμίνα νά λέγει.

—«Πῶς τὸ ξέρεις;»

—«Αὐτὸ γίνεται κάθε χρόνο.»

Πολὺ παράξενη ἀνοιξη....

* * *

—«Ἐσεῖς εἶστε κ. Πανᾶ;», ἄκουσα ἕνα δεῖλι τῆ Δροσοῦλα νά μὲ φωνάζει ἀπὸ μακριά.

—«Πόσο ἔχετε ἀλλάξει! Κ' ἐγὼ νόμιζα πῶς φύγατε.»

—«Ὅχι», τῆς λέω, καὶ προσπαθῶ νά τὴν ἀπαλλαγῶ.

—«Μὰ δὲν τελείωσε ὁ δρόμος;»

—«Ναί... μὰ ἔχω κάτι δουλειές νά κανονίσω.»

—«Χμ! Κανέναν ἀρραβῶνα ἴσως...»

Τὴν κοίταξα μὲ θυμὸ, καὶ κείνη ἔκανε νά φύγει.

—«Ἀλήθεια!», μὲ ρώτηξε, «Δὲν πᾶτε σεῖς νά δεῖτε τὴ Μαρίκα;»

Ἔνιωσα μονομιᾶς τὴν καρδιά μου ποῦ σκίρτησε δυνατὰ.

—«Τὴ Μαρίκα;»

—«Ναί! Εἶναι ἀρρωστη στὸ Περιστέρι. Δὲν τὸ ξέρετε;».

Μοῦ φώναξε τὰ τελευταῖα λόγια ἀπὸ μακριά, καὶ ἡ φωνὴ τῆς εἶχε μιὰ δόση σαρκασμοῦ καὶ εἰρωνείας.

—«Στάσου, Δροσοῦλα!», τῆς κάνω. «Δροσοῦλα!»

Μὰ κείνη ἔφυγε γρήγορα, καὶ χάθηκε μέσα στὴ σκιά τοῦ δειλινοῦ.

Ἀνοίγω τὸ βῆμα μου καὶ φθάνω στὸ σταθμό.

—«Εὐὼ ἔχετε ἕνα γράμμα», μοῦ λέγει ἡ Σολωμίνα.

Τὸ παίρνω καὶ τὸ χῶνω στὴν τσέπη μου χωρὶς νά τὸ διαβάσω.

—«Μοῦ τόφερε ἡ δεσποινὶς Νοταρᾶ. Σὰς περίμενε ἀπὸ τὸ μεσημέρι, κ' ὕστερα ἔφυγε καὶ μοῦπε ὅτι δὲν εἶναι εὐγενικό ἀπὸ μέρους σας νά μὴ τῆς ἀπαντᾶτε. Τῆς χρωστᾶτε, λέει, πέντε ἀπαντήσεις....»

—«Καλά!», τὴ διακόπτω. «Πόση ὥρα εἶναι ἀπὸ δῶ στὸ Περιστέρι;»

—«Τρεῖς ὧρες», μοῦ κάνει, καί με κοιτάζει μ' ἀπορία.

Τὸ βράδυ εἶναι σκοτεινό. Ἡ ψυχὴ μου εἶναι γεμάτη λύπη. Περπατῶ, καί τὰ πόδια μου σκοντάφτουν διαρκῶς πάνω στις πέτρες. Ἀκούω τὸν ἄνεμο ποῦ σφυρίζει μὲς στὸ δάσος. Οἱ σκέψεις μου ἀκίνητοῦν μέσα στὸ νοῦ μου, κ' ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ ἀέρας σφυρίζει τώρα μέσα στὴν ἄδεια κουφάλα τοῦ ἐγκεφάλου μου.

Ζζ...Ζζ...Ζζ... Εἶναι ἓνας χειμωνιάτικος ἀέρας ποῦ ἦρθε νὰ προκαλέσει τὴν καλωσύνη τῆς ἀνοιξης. Περπατῶ, κ' ἡ παγερὴ πνοὴ τοῦ παρακολουθεῖ τὴν ἀγωνία τῆς ψυχῆς μου.

Νά, ἐπιτέλους, τὸ φεγγάρι! Βυῆκε μιὰ στιγμή* μέσα ἀπὸ τὰ κνηνημένα νέφη, καί φώτισε τὰ πρῶτα σπιτία τοῦ Περιστεριοῦ.

Βυθίζω τὸ βλέμμα μου μέσα στὸ σκοτάδι καί προσπαθῶ νὰ μαντέψω. Σιωπὴ! Τὸ χωριὸ κοιμάται κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τῆς καταιγίδος ποῦ σωριάζεται. Περιφέρω παντοῦ τὰ βήματά μου

Ἔνα φῶς! Ἡ καρδιά μου φτερουγίζει ἀπαλά. Χτυπῶ τὴν πόρτα καί περιμένω.

—«Ἐδῶ μένει ἡ Μαρίκα ;»

Μέσα στὸ φωτεινὸ τετράγωνο προβάλλει ἓνας ἄνθρωπος ψηλὸς μὲ κόκκινα μάτια καί ἄφθονα μαλλιά ποῦ τοῦ σκεπάζουσι τὸ μέτωπο. Μὲ κοιτάζει μιὰ στιγμή μὲ λύσσα, καί ὕστερα μοῦ κλείνει τὴν πόρτα καταπρόσωπο.

Ἡ βροχὴ ἄρχισε κιόλας νὰ πέφτει...

—«Αἶ σὺ!», φωνάζει μιὰ σκιά, ποῦ γλιστρᾷ στὸ σκοτάδι. «Μήπως ξέρεις ποῦ μένει ἡ Μαρίκα ;... Ἡ Μαρίκα τοῦ μπάμπια Σωφρόνη ;...»

—«ᾤ! Γι' αὐτὴ ρωτᾷς ; Ἦτανε δῶ, μὰ ἔφυγε σήμερα. Τὴν εἶδα μ' ἓνα σκύλλο, π' ἀνέβαινε ἀποβραδὺς τὸ δάσος πρὸς τὸν Ἄλμυρό. Εἶναι ἄρρωστη, καί πάει γιὰ γιατρό. Τοῦ λόγου σας θάστε ἴσως ὁ γιατρός...»

—«Ναί», τοῦ λέω. Καί παίρνω τὸ δρόμο μέσα στὴ βροχὴ.

* * *

Τὴν ἄλλη μέρα ἦτανε Πέμπτη. Ἀπονῶρις πῆρε ὁ σιρόκος καί γέμισε τὸ δάσος καταχνιά. Τὰ πρῶτα χελιδόνια πετοῦν τρομαγμένα, καί γράφουν κύκλους γύρω ἀπ' τὸ σταθμό. Πάνω στὰ κυρτωμένα κυπαρίσσια ἐξακολουθοῦν νὰ καταφθάνουν ὀλοένα ἀτέλειωτες κουροῦνες. Τινάζουν μιὰ στιγμή τὰ φτερά τους, κ' ὕστερα ἀφήνουν κάτω πένθιμες κρωξιές ποῦ γεμίζουν τὸ δάσος ταραχὴ.

Οἱ ὑλοτόμοι ἔχουσι φύγει πιά. Ἐφυγε κι' ὁ ἀρχιεργάτης, καί τὸ συνεργεῖο κουτσουρέφτηκε. Ἡ Σολωμίνα ὥστόσο ἐξακολουθεῖ νὰ μένει μαζί μου στὸ σταθμό. Τις ἄλλες μέρες τῆς εἶπα ἂν ἤθελε νὰφευγε κι' αὐτὴ. Ἐκείνη ὅμως φαίνεται πῶς δὲν ἐννοεῖ νὰ με ἐγκαταλείψει.

Δὲν ξέρω τ' εἶναι αὐτὸ ποῦ με κάμνει νὰ κλείνοῦμαι ὀλοένα καί πιὸ πολὺ στὸν ἑαυτὸ μου. Τώρα τελευταία ἡ μοναξιά μὲ παρηγορεῖ καί με καθησυχάζει.

“Όλη μέρα γυρίζω ἄσκοπα στό δάσος, ἀνεβαίνω στό λόγγο, κι’ ἀκούω τὸ νερὸ πού κυλᾷ στὴ ρεματιά. Δυὸ—τρεῖς φορές τὸ βράδυ κοιμήθηκα σιτὸ Μύλο.

Τοὺς Νοταράδες δὲν τοὺς συνάντησα ἀπὸ τότε. Μόνο ἡ Δανάη μοῦ στέλλει διαρκῶς ἐπιστολές. Σήμερα μὲ εἰδοποίησε πάλι νὰ τὴν περιμένω τὸ βράδυ στό σταθμό. Μ’ αὐτὸ τὸν παληόκαιρο δὲν θὰ μπορέσει, λέω, νάρθει. Καὶ κάθουμε ἡσυχος πάλι στὴ γωνιά μου.

Εἶναι μιὰ ἱστορία, πού δὲ μπορῶ νὰ τὴν ξεχάσω ὅλη μέρα. Μοῦ ἔχει καταντήσει ἐφιάλης, καὶ προβάλλει διαρκῶς πίσω ἀπ’ ὅλες τίς ἰδέες καὶ τίς σκέψεις μου. Δὲν ξέρω ποιὸς μοῦ τὴ διηγήθηκε στὰ παιδικὰ μου χρόνια, καὶ τὴ θυμᾶμαι σήμερα ὅλη μέρα. Θὰ τὴν ξαναδιηγηθῶ ὡστόσο ἐγὼ ὁ ἴδιος στὸν ἑαυτὸ μου:

Ἦταν τὴν ἐποχὴ πού ὁ μικρὸς Ταγὸς βασίλευε στὴν πολιτεία τῶν ἀγέραστων ἀνθρώπων. Στὴν ἐπικράτεια τοῦ μικροῦ ἠγεμόνα οἱ ἄνθρωποι ἔμεναν πάντα νέοι, εὐτυχισμένοι καὶ χαρούμενοι. Μεγάλωναν μὲ τὴν ἀγάπη στὴν καρδιά, καὶ πέθαιναν μὲ τὸ τραγούδι στὴν ψυχὴ τους. Τὰ πουλιὰ καὶ τὰ λουλούδια καταλάβαιναν τὴ γλῶσσα τους, οἱ πηγές καὶ τὰ ποτάμια τραγουδοῦσαν τὰ τραγούδια τους, κι’ ὁ μεγάλος Θεὸς περνοῦσε σιγαλὰ τὸ βράδυ μὲ τὸ ζέφυρο, κι’ ἄγγιζε τρυφερὰ τίς καρδιὰς τῆς καρδιάς τους. Τίποτε δὲ μπορούσε νὰ ἐπισκιάσει τὴν εὐτυχία τῶν ἀγέραστων ἀνθρώπων.

Μεγάλωσε ὁμως κάποτε ὁ Ταγὸς, καὶ κάποια μέρα ἀπάντησε στὴν ἐξοχὴ τῆ μικρῆ Λητώ, τῆ γυναῖκα ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτες του. Μιὰ σκοτεινὴ ἐπιθυμία γέμισε διὰ μιᾶς τὴν ψυχὴ τοῦ ἀγέρωχου ἠγεμόνα, καί, χωρὶς νὰ σκεφθῆ τὴν πράξη του, ἄρπαξε τὴ μικρὴ Λητώ καὶ τὴν ἔκλεισε στὸν πύργο του.

Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες ὁ ταπεινὸς Νεκὸς, ὁ ὑπηρετὴς τοῦ αὐτοκράτορα, βάλθηκε νὰ ζητᾷ μέσα στὴν πόλιτεία τὴ γυναῖκα του.

«Λητώ, Λητώ», φώναζε καὶ τὸ μαῖστράλι ἔπαιρνε στὰ φτερά του τὴ φωνὴ του, καὶ τὴ διαλαλοῦσε ἡ Ἥχώ μέσα στὸν πύργο τοῦ αὐτοκράτορα.

«Λητώ, Λητώ...», φώναζαν τὰ πουλιὰ καὶ τὰ λουλούδια γύρω ἀπ’ τὸ παλάτι, κι’ ἔσκυβαν μέσα ἀπ’ τὸ ψηλὸ παράθυρο γιὰ νὰ παρηγορηθοῦν τὴ μικρὴ αἰχμάλωτη.

Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες... Κ’ ὕστερα ἔσυρε ὁ ταπεινὸς Νεκὸς καὶ πέθανε. Κ’ ἦταν ὁ τελευταῖος ἀνθρώπος πού πέθαινε ἀγέραστος στὴ μακρυνὴν ἐκείνη πόλιτεία. Γιατί τὴν ἴδιαν ἀκριβῶς στιγμὴ τὸ πρόσωπο τοῦ βασιλῆα σκυθρῶπασε, βαθεῖες ρυτίδες ἀλάκωσαν τὸ ψηλὸ του μέτωπο, καὶ τὰ μαλιά του ἄσπρισαν διαμιᾶς, λές καὶ μαζεῦτήκεν ἀπάνω τους ἡ σκόνη ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ταγοῦ ζάρωσαν ξάφνου στὴ γωνιά τους καὶ μαράθηκαν. Κ’ ἡ πόλιτεία του ἔγινε τώρα ἡ πόλιτεία τῶν γέρικων ἀνθρώπων....

— «Λητώ, Λητώ...», περπατώ μέσα στην κόμαρά μου και μονολογώ.

Ἐξω ἡ νύχτα πυκνώνει διαρκῶς τὰ πέπλα τῆς, κί ὁ ἀγέρας θορυβεῖ μέσα στὰ δένδρα. Οὐτ' ἓνα φῶς, ἓνα φωσάκι στό μαῦρο οὐρανό. Μόνο τὰ πεῦκα ἀντιλαλοῦν τὴν ἔρημιά, κί ἀναταράζουνε τὸ θρῆνο. Εἶναι μιὰ σκοτεινὴ δύναμη ποῦ κραδαίνονται σὲ μιὰ ὑπέρτατη ζωϊκὴ δοκιμασία. Ἡ ὑπερηφάνειά τους φουσκώνει τὴν ψυχὴ τοῦ δάσους, ὅπως οἱ πλημμυρίδες τὰ νερά τῶν ποταμῶν.

Θεέ μου! Πόσο θὰ ἤθελα νὰ ἤμουνα ἓνα δέντρο μέσα στὴ ρωμαλέα ἐτούτη πολιτεία τῶν φυτῶν. Θὰ ζοῦσα τὴ ζωὴ μου ἀγνή κί ἀμόλευτη κάτω ἀπ' τὸν ἀπέραντο οὐρανό. Θὰ τέντωνα τὴν κορφή μου ψηλά στὸν ἥλιο, τὸν ἀγέρα καί τὸ φῶς. Οἱ καταγιῆδες θὰ χάλκευαν τὴν ἀντοχὴ μου καί τὸ σφρίγος μου, καί δὲ θὰ ψεύτιζα καθόλου τὴ ζωὴ μου, ὅπως τὴ ψευτίζουσε σήμερα οἱ ἀνθρώποι. Τὰ δειλινά, ὅταν οἱ ζέφυροι θὰ τρεμπούζανε στὰ φύλλα μου, ἐγὼ θὰ τραγουδοῦσα τὴν ἐλευθερία καί τὴ ξεγνοιασιά μου, καί θάταν ἡ ζωὴ μου χαρούμενη, σάν τὴ ζωὴ ὄλων τῶν ἐλεύθερων πλασμάτων. Μέσα στοὺς ἀψοὺς χυμούς μου θὰ δούλευα ἀκατάπαυτα τὴν αἰωνιότητα, κ' ἡ κάθε ἀνοιξὴ θὰ μ' εὔρισκε πιὸ νέο, πιὸ ρωμαλέο καί πιὸ γόνιμο. ὦ! Πῶς θὰ λουλούδιζα τότε! Ὁ ἔρωτας θὰ φιλοτεχνούσε τὰ λουλούδια μου καί θὰ τὰ μύρωναν οἱ Πόθοι καί οἱ Ἴμεροι. Τὸ φύλλωμά μου θὰ ἔτρεμε ἀπὸ τὴ λαχτάρᾳ τῆς ἀγάπης ὅταν οἱ πεταλούδες θὰ σηκῶνανε τὴ γύρη μου. Κ' ὕστερα ὁ καρπός, ὁ θεῖος καρπός, ἓνα χρυσὸ φορτίο ἀπ' τὴν οὐσία τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς μου..

Θεέ μου! Πόσο θὰ ἤθελα νὰ ἤμουνα ἓνα δέντρο, μέσα στὴ ρωμαλέα πολιτεία τῶν φυτῶν...

* * *

Οἱ ὄρες περνοῦν... Τίκ... Τάκ... Τίκ..., ἀκούω τὸ ρολοῖ ποῦ μετράει τὸ χρόνο ποῦ φεύγει... Ὁ ἀνεμοδείκτης κροταλίζει ἀπεγνωσμένα ψηλά στὴν καπνοδόχο. Ὁ καιρὸς εἶναι ὑγρὸς, κί ἀπ' ὦρα σὲ ὦρα θὰ ξεσπᾶσῃ ἡ μπόρα.

Μιὰ στιγμή ἡ Σολωμίνα μπῆκε κ' ἔριξε φρύγανα στό τζάκι. Οἱ πράσινες φλόγες ἀναπήδησαν ψηλά, καί μιὰ γλυκεῖα θαλπωρὴ πλημμύρισε σὲ λίγο τὸ δωμάτιο.

- «Παράξενο βράδυ», παρατήρησε.

Ἐμεσολάβησαν μερικά λεπτὰ σιωπῆς, ὅταν μιὰ δυνατὴ ντουφεκιά ἀντήχησε στό δάσος.

Ἐνα διαπεραστικὸ οὐρλιασμὸ σκύλλου ἔκαμε τὴν καρδιά μου νὰ παγώτῃ διαμιᾶς. Χύμηξα μέσα στό σκοτάδι. Κάτω ἀπὸ ἓνα πεῦκο ἡ Δανάη κοίτονταν λιπόθυμη.

- «Γιούχα!», ἀκούστηκε μιὰ ἄγρια ἰαχὴ μέσα στὴ νύχτα. Κ' ὕστερα πάλι τὸ μονότονο κλάμα τοῦ Ταρζάν ποῦ ἀπεμακρύνετο.

Σηκώσαμε τὴ Δανάη καί τὴ φέραμε στό σταθμό. Ἡ θαλπωρὴ τῆς φωτιᾶς τὴν ἔκανε νὰ συνέλθῃ.

— «Πώς είστε;» τή ρωτάει κάθε τόσο ή Σολωμίνα.

— «Καλά...» απαντάει εκείνη, και προσπαθεί νά μᾶς χαμογελάσει «Εύτυχῶς ἤτανε σκοτόδι και δέ με πέτυχε...»

Ἵσστόσο εἶναι ἀκόμη παγωμένη, κ' ἡ καρδιά του χτυπᾶ δυνατά.

— «Ἐλα, Δανάη!», τῆς κἀνω. «Κάποιο λάθος, θά συνέβη...»

Ἐκείνη στρέφει με δυσπιστία και με κοιτάζει, ἐνώ ἕνα πικρὸ χαμόγελο διαγράφεται φευγαλέα στὰ κάτωχρα ἀπὸ τὴν ἀγωνία χεῖλη της.

Ἐξω, ἔχει ξεσπάσει τώρα ἡ μπόρα. Μέσα στὴ δίνη τοῦ ἀνέμου ἡ σκοτεινὴ βροχὴ ξεδιπλώνεται σὲ ὄρημτικά κύματα, και μαστιγώνει ἀλύπητα τὴ γῆ. Ἐνᾶς κόσμος ἀγωνιᾷ σιωπηλὸς με τὴν ψυχὴ γιομάτη δέος. Γομνὴ σιωπὴ! Ἄπ' τὰ μαμούνια ἴσα με τὰ δέντρα, τοὺς ἀνθρώπους και τὰ ζῶα. Καὶ μόνο ἡ βροχὴ θορυβεῖ. Ἡ βροχὴ, ποὺ κυλάει διαρκῶς μέσα στὴ νύχτα...

* * *

Περιμέναμε κ' οἱ τρεῖς ἄγρυπνοι ὄσο ποὺ ξημέρωσε.

Τώρα ἡ σκηνογραφία εἶχε ἀλλάξει ὀλότελα.

Ἐνας καταγάλανος οὐρανὸς ἀγκαλιάζει τὸ εἰρηνικὸ σύμπαν, ποὺ ξυπνάει ὀλόδροσο ἀπὸ τὸν ὕπνο τῆς ἐσπέρας. Μέσα στὸ πρωῖνὸ θάμπος τὰ ὀλοπράσινα φύλλα λάμπουν στολισμένα με πολύτιμα πετράδια, κ' εἶν' ὄλα ξεπλυμένα και καινούργια ἀπ' τὴν πεσμένη χλόη, ἴσα με τ' ἀσφοδέλια και τὰ πεῦκα, ποὺ ἀκίνητοὺν ξεχασμένα στὴ βαθεῖα εὐτυχία τους.

Ἡ πλάση μυρίζει σὰ ρόδο ποὺ πρωτάνοιξε στὸ φῶς. Μόνο τὰ πουλιὰ διακόπτουν τὴ γαλήνη τοῦ τοπίου. Κρυμμένα στὰ πυκνὰ φυλλάματα ρυθμίζουν τὴ γλυκεῖα συμφωνία τους, μιὰ συμφωνία κρυστάλλινη, ποὺ οἱ νότες της σμίγουν με τὸ φῶς, και χάνονται στὸ μακρυνὸν ἀντίλαλο τοῦ δάσους.

Ἡ Δανάη ἐτοιμάζεται γιὰ ν' ἀνεβῆ στοὺς Πασσαράδες. Τὴν παρακόλουθῶ με σφιγμένη καρδιά. Δὲ ξέρω πῶς νὰ συμπεριφερθῶ μαζί της. Ἐχῶ μιὰ λύπη ποὺ μοῦ πλακώνει τὴν ψυχὴ, και παραλύει ὄλες μου τίς σκέψεις.

— «Θά πάμε μαζί...», τῆς λέω.

Τὴν κοιτάζω με συμπόνια. Οἱ μελανοὶ κύκλοι τῶν ματιῶν της βυθίζονται βαθεῖα στὴν ψυχὴ μου.

— «Σολωμίνα...»

.....

Περιμένουμε κάμποση ὥρα σιωπηλοί.

Ἄπέξω ἀκούονται τώρα βήματα, κ' ἕνας παράξενος θόρυβος ἀπὸ πνιγμένα ψιθυρίσματα.

— «Σολωμίνα!»

Προχωρῶ στὸ διάδρομο. Τρεῖς ἐργάτες κρατοῦν σ' ἕνα φορεῖο ἕνα πτώμα. Πίσω ἀκολουθαίει ὁ Ταρζάν.

— «Τὴ βρήκαμε πνιγμένη μες στὸ ρέμα· λίγο πιὸ κάτω ἀπ' τὸ

γιοφύρι. Ήταν πιασμένη από τις ροδοδάφνες, και πλάϊ της μέσα στη λάσπη ένα όπλο.»

Ή Σολωμίνα κλαίει με άναφυλλητά. Τους άπομακρύνω όλους, και μένω μόνος. Μόνος με το άψυχο σώμα της Μαρίκας.

— Μαρίκα!

Ή καρδιά μου σπαράζει. Ή ζωή μου συντρίβεται, ματώνει...

— Μαρίκα!... Άγαπημένο μου παιδί.....

* * *

Είναι δέκα χρόνια τώρα, παύ δέν έχω άγγίσει το ήμερολόγιό μου.

Θυμάμαι, είχα άρρωστήσει για κάμποσο καιρό. Ήταν ένα είδος νευρασθένειας, πού μ' έκανε συχνά να βυθίζομαι στην πιό βαθεία μελαγχολία. Ύστερα ταξίδεψα. Πήγα στην Αίγυπτο, και δούλεψα μηχανικός στις κρατικές ύπηρεσίες του Άνω Νείλου. Έκει, όλως διόλου τυχαία, έμαθα το θάνατο του μπάρπα Σωφρόνη, και το γάμο της Δανάης Νοταρά με το γιατρό Φωτιάδη.

Τώρα πιά έχουν άσπρίσει τα μαλιά μου, κι' ό χρόνος αυλάκωσε το πρόσωπό μου με ρυτίδες. Οί μέρες μου διαδέχονται ή μιá τήν άλλη με τυπική μονοτονία, κι' όλη μου ή ζωή είναι μοιρασμένη ανάμεσα στη δουλειά και τή μελέτη. Πολύ λίγες συγκινήσεις ένοχλούν τώρα τή γαλήνη τής μοναξιάς μου, κ' είμαι εύχαρής στημένος πού ή μνήμη μου λησμονήθηκε άκόμη κι' άπ' αυτούς τούς φίλους μου. Πολύ συχνά ώστόσο, όταν ό ήλιος έξαφανίζεται πίσω άπ' τούς άμμους τής έρήμου, και τα νερά του γαλάζιου Νείλου άντανακλούν τις τελευταίες άνταύγειες τής δύσης, ή σκέψη μου πλανάται με νοσταλγία στ' άγαπημένα βουνα και τ' άκρογιάλια του νησιού μας, κ' ή καρδιά μου πλημμυρίζει άπό τρυφερότητα.

Έτσι περάσανε τα χρόνια, όταν το τελευταίο καλοκαίρι κατάφερα επίτέλους να διαθέσω για πρώτη φορά τή θερινή μου άδεια στην Κύπρο. Ή άνυπομονησία μου ήταν μεγάλη, και ή χαρά μου άπερίγραπτη. Δέν ξέρω έν τούτοις, γιατί, μόλις βρέθηκα πάλι πίσω στα γνώριμά μου μέρη, τήν πρώτη μου εκείνη χαρά τή διαδέχτηκε μιá άπέραντη άπογοήτευση και λύπη. Όλα ήτανε τα ίδια. Κι' όμως, άπ' όλα έλειπε κάτι. Κι' αυτό το κάτι γέμιζε τήν ψυχή μου με πικρία, κι' άφηνε μέσα μου ένα επικίνδυνο κενό.

Ή ίδια εκείνη νοσταλγία ώδήγησε κάποτε τα βήματά μου και στο παλιό συνεργείο. Οί άγριοκερασιές ήτανε τώρα φορτωμένες με καρπούς, και το δάσος έπλεε γύρω σ' έναν άπέραντο πέλαγο γαλήνης. Ό μικρός σταθμος έλαμπε μέσα στο έκθαμβωτικό φώς του Ίουλιού. Στάθηκα μιá στιγμή διστακτικός. Μέσ' άπό τήν πυκνή δασοσκηνιά ένα σμári σιταρήθρες πετάζανε με θόρυβο, και χάθηκαν πάλι πίσω άπό το δάσος.

Ύστερα κτύπησα.

Ένας άγνωστος άγνωστος άνθρωπος πρόβαλε με περιέργεια, κ' εύθως άμέσως ένας σκύλλος ρίχτηκε με ζωηρές ύλακές μέσα στα πόδια μου, και βίλθηκε να μου γλύφει μ' άφοσίωση τα χέρια.

Ήτανε ό Ταρζάν.....

(Τέλος).

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΚΕΝΤΗΜΑ

Κάθεται ἡ κόρη στὸ στενό της,
κρατάει σιντόνι καὶ κεντᾶ
γιὰ τὸ πρωτάρχιστο προικιό της.
Τραβάει τὸ χέρι βελονιά,
βάνει κ' ἡ σκέψη της πανιά.

Κ' ἐγὼ κυτῶ ἀπ' τὸ παραθύρι
λαιμὸ καὶ μάτια καὶ μαλλιά
καὶ λέω καὶ λέω γιὰ τὸ ταξίδι
—κεῖν' τὸ ταξίδι μὲ πανιά
πού τῆς τὸ ὑφαίνει ἡ βελονιά :

«Νᾶταν ἡ σκέψη της γιὰ μένα
θᾶταν κι' ὁ δρόμος κοντινός
καὶ τὸ καϊκάκι της—καὺμέ μου!—
πρὶν καλοβάνει τὰ πανιά
θᾶραζε κιόλας σὲ λιμάνι,
θᾶραζε κιόλας σ' ἀγκαλιά...»

(1942)

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ

ΠΑΛΙΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Δὲν θὰ ξανάρθουν τοῦ παλιοῦ καιροῦ τὰ χελιδόνια
κι' οὔτε θὰ κτίζουνε φωλιές σὰν πρῶτα στὶς σκεπές·
δὲν ψάλλουν τὸν παλιὸ σκοπὸ στὸ δάσος τ' ἀηδόνια
καὶ πεταλοῦδες δὲν πετοῦν σὰν πρῶτα χαρωπές.

Περάσανε οἱ παλιοὶ καιροί, τὰ εὐτυχισμένα χρόνια.
Σβύσατε σεῖς ὄνειρατα, σωπάσατε, καρδιές.
Ἐντὶς λουλούδια καὶ πουλιὰ μᾶς ἦρθανε τὰ χιόνια.
Δὲν θὰ ξανάρθουν τοῦ παλιοῦ καιροῦ τὰ χελιδόνια.

Τὰ χεῖλη σου δὲν ψάλλουνε πιά χαρωπὰ τραγούδια
μέσα στὸ πέλαο τῆς ζωῆς, φτωχέ μου, θὰ πινηγῆς
χωρὶς νὰ βρῆς στὸ δρόμο σου, παρηγοριάς λουλούδια.

Ἐπ' τὸ βιβλίο τῆς ζωῆς, σβύσε τὰ περασμένα
καὶ ξέχασε ὀλότελα, ξέχασε, μὴν ἀργῆς,
τὰ χρόνια πού περάσανε τὰ τόσο εὐτυχισμένα.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ Π. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

ΣΤΕΡΝΗ ΦΟΡΑ...

Στερνή φοράν, Ἀγαπημένη μου, κ' οἱ δυὸ
 μὲ τὴν ψυχὴ συνεσταλμένη ἀπὸ τὸν πόνο
 βαδίζουμε στὴ νύκτα μὲ τὸ στοχασμὸ
 τοῦ χωρισμοῦ τὸν ἀγωνιώδικο τὸ δρόμο.

Μὰ ἐκεῖ ποῦ ἡ ὥρα ἔφτασε ἡ στερνή
 ὁ ἕνας μακρὰ νὰ φύγει ἀπὸ τὸν ἄλλο,
 ἄνοιξα ἐγὼ τὴν ἀγκαλιὰ καὶ σὺ
 ἔγειρες πελιδνὴ στῆς συμφορᾶς τὸν σάλο.

Κ' εἶδα αὐτὴ τῆ στιγμῇ τὰ μάτια σου θολὰ
 στὴν πεμπουσία τῶν πένθιμων σου ὀνείρων
 ποῦ κάθε φῶς τρεμόσβυνε σιγὰ σιγὰ
 μέσ' ἀπὸ τῆς ρεμβῆς ψυχῆς σου τίς ἐλπίδες.

ΚΑΠΟΤΕ...

Γῶς μ' ἀρέσει, γλυκὰ, νοσταλγὸς
 νὰ θυμοῦμαι τὴν πρώτη ζωὴ
 στὸ χωριὸ ποῦ εἶδα πρώτα τὸ φῶς
 στὶς βραγιῆς ποῦ πλανιόμουν παιδί...

Μὲ τοῦ Μάρτη τὴν πράσινη χλόη
 καὶ τὰ ρόδ' ἀνθισμένα τ' Ἀπρίλη,
 νὰ σκορπᾶ τὸ μεθύσι ἢ ἀλόη
 κ' ἡ ψυχὴ νὰ μεθᾶ μὲ τὸ δέιλι...

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΑΝΤΟΥΡΗΣ

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΜΕΘΥΣΜΕΝΟΥ

ΣΤΟΝ Π. Χ.

Τσουγκρίστε τα, κι' ἀκούστε μου τὴν προσευχή.
Δὲν τρέμω Ἐγώ!—Μὲς τὴν ταβέρνα μιὰ φυλὴ
Μικρὴ, δειλὴ, νιογέννητε Θεέ, σὲ τριγουρίζει!
Σὰν Προμηθέας μᾶς ἔφερες τὸ νέο φῶς
Κ' εἶναι γιὰ μᾶς ὁ ἐρχομός σου ἕνας χορὸς
Ποῦ τὸ κρασί μιὰ Δύναμη μᾶς καίει καὶ μᾶς κουρδίζει!

—Φωνές, βλαστήμιες, προσευχὲς στὸ καπελιό
Θᾶχεις γι' ἀγίασμα κρασί θαματοουργό
Στὶς λειτουργίες ἐκτελεστὴ τὸ γερο-ταβερνιάρη!
Κι' ἀντίς ποῦ πνίγουν τὸ Θεὸ στὶς ἐκκλησιές
Μὲς τῆς ταβέρνας τίς φωνές καὶ τίς βρисиές,
Τὰ θέμελα τοῦ Θρόνου σου θά στήνουμε μὲ χάρη!

"Ἄς τους νὰ λὲν μ' ἀποστροφή:—«Οἱ Ἄμαρτωλοί!»
Ἐμεῖς σὲ θέμε νὰ σταζοβολᾶς κρασί,
"Ὀλοι, τοῦ Κόσμου οἱ Ταπεινοί, κ' οἱ Καταφρονημένοι!
Θᾶχεις προσκέφαλα τὰ στήθια γυναικῶν,
Ναοὺς ταβέρνες νὰ δοξάζουν τὸν Θεὸν
Κ' οἱ μάγγες, Θεέ, κ' οἱ μὸρτηδες ψαλτάδες ζηλεμένοι!

Γεῖά σου! Οἱ νέοι μ' ἐσέ! Κ' ἐσὺ μὲ μιὰ μισή
"Ἄς πῆς:—«Πίετε ἐξ αὐτοῦ εἶναι κρασί»
Καὶ στ' ὄνομά σου, ὦ Θεέ, τὸ κύπελλό μου ἀδειάζω!
Γιατ' εἶσαι σὺ ὁ διαλεχτός, κι' ὁ δυνατός
Ποῦ μᾶς κερνάς ὅτι μᾶς ἔκλειψε ὁ Θεὸς
Γι' αὐτὸ κ' ἐγὼ Σὲ ἀγαπῶ, Θεέ, καὶ σὲ δοξάζω!

Τσουγκρίστε τα, κ' ἐτέλειωσεν ἡ Προσευχή.
Μὲς τίς ταβέρνες μεταλάβω τὸ κρασί
Ποῦν' αἶμα σου, νιογέννητε Θεέ, καὶ σὲ θυμίζει.
Σὰν Προμηθέας μᾶς ἔφερες τὸ νέο φῶς
Κ' εἶναι γιὰ μᾶς ἐρχομός σου ἕνας χορὸς
Ποῦ τὸ κρασί μιὰ Δύναμη μᾶς καίει καὶ μᾶς κουρδίζει!

ΓΙΑΝΤΑ ΟΛΑΣΠΡΗ Ω ΜΥΓΔΑΛΙΑ

Πάντα όλασπρη ω μυγδαλιά· κ' ἢ χιόνι σέ σκεπάζει,
Κ' ἢ σέ στολνοῦν ἀνθοί.

Ὅμοια ἢ ζωὴ στολίζει σε, καὶ ὅμοια σέ ξαλλάζει
Τοῦ χάρου ἢ πνοῆ.

Κ' εἶτε πονᾶς, ἢ χαίρεσαι, ἢ αὔρα σέ χαϊδεύει
Πεντάμορφη, λευκῆ.

Καὶ μὲς τὸν πόνο ἄ λούζεσαι, ὁ κόσμος σέ ζηλεύει
Γι' αὐτὴ σου τῆ ζωῆ.

Ζῆς πάντα μέσα στ' ὄνειρο· όλασπρη, στολισμένη
Μὲ νυφικὴ στολῆ.

Ὅσοτου ἀπὸ τὸν ἄνεμο νὰ γύρης πεθαμένη
Μὲ τῆ στολῆ σου αὐτῆ.

Ὅμοια καὶ μεις οἱ ἀγέλαστοι, ποῦ πάντα σέ φθονᾶμε
Ἐδῶ κάτω στῆ γῆ,

Μὲς τ' ἄσπρα γεννηθήκαμε, μὲ τ' ἄσπρα θε νὰ πᾶμε
Στὴν ἄλλη τῆ ζωῆ.

Γ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

ΩΡΕΣ ΠΟΥ ΣΕ ΠΟΘΩ

Ὅρες σκληρὲς ποῦ στάζετε φαρμάκι σὰν περνᾶτε
θλιμμένες σκοτεινὲς
κι' ἀνήλεα, καγχαστικά τὸν πόνο μου γελᾶτε
μὲ ψεύτικες χαρὲς,

Ὅρες ποῦ πνίγονται οἱ λυγμοὶ βαθειὰ μέσα στὰ στήθεια
μὰ ἐλεύθερη ἢ ψυχὴ
ὄρμᾳ ν' ἀρπάσῃ τῆς ζωῆς τὴν καρποφόρα ἀλήθεια
ποῦ ἄσβεστα ποθεῖ,

Ὅρες ποῦ ἡ σκέψη μὲ τρελλὴ λαχτάραν ἀγκαλιάζει
κάποιο ὄνειρο γλυκό,
καὶ μαγικὴ μιὰ δύναμη τὸ εἶναι μου ταραίζει,
Ὅρες ποῦ σέ ποθῶ!

ΦΟΙΒΟΣ ΡΑΝΙΩΤΗΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΟΓΔΟΟΝ ΕΤΟΣ

Από το περασμένο τεύχος, το αφιερωμένο στα Πενητάχρονα του Παγκυπρίου Γυμνασίου, τα «Κυπριακά Γράμματα» μπήκαν στο δγδοον έτος της έκδοσης των. Στο τελευταίο εκείνο τεύχος δεν κάναμε τη συνηθισμένη ανάθεώρηση της ως τώρα έργασίας του περιοδικού μας και τη μελλοντική προοπτική του, γιατί τα πενητάχρονα του Παγκυπρίου Γυμνασίου είναι τόσο σημαντικό για την Κύπρο γεγονός, που θα χρειαζόταν πολύ μεγαλύτερο τεύχος για να έ έξαρθεί όπως έπρεπε, και δεν υπήρχεν εκεί τόπος για κανένα άλλο ζήτημα. Τα «Κυπριακά Γράμματα» ώστόσο με τις λίγες των δυνάμεις έκαναν, ό,τι μπορούσαν, και παρουσίασαν το τεύχος εκείνο, που έχτιμήθηκε άρκετά από τόν πνευματικό μας κόσμο, και πρόσφεραν, για πρώτη δόση, δέκα λίρες στο «Ταμείο Πεντηκονταετηρίδος Παγκυπρίου Γυμνασίου»

Τώρα όμως μάς έπιβάλλεται να κοιτάξουμε τι έκάναμε και προπάντων τι πρέπει να κάνουμε.

Μόνο όσοι ξαίρουν τις σημερινές έκδοτικές δυσκολίες στην Κύπρο μπορούν να έχτιμήσουν προπεύμενα τόν άθλο των «Κυπριακών Γραμμάτων» να συνεχίζουν ακόμα την έκδοση των. Γιατι δεν είναι μονάχα η γνωστή Κυπριακή άδιαφορία—που πάντα στάθηκε εμπόδιο στην πνευματική μας πρόοδο—ή αίτία του να γίνεται προβληματική η ζωή ενός πνευματικού όργανου όπως του περιοδικού μας, αλλά και οι πολεμικές συνθήκες τέσσερα χρόνια τώρα όλο και αυξάνουν τις έκδοτικές δυσκολίες, τόσο από την καθαρά πνευματική όσο κι από την οικονομική άποψη. Κι όμως τα «Κυπριακά Γράμματα», με πολλαπλές θυσίες και με προσπάθειες εξαιρετικές, κατόρθωσαν να κρατήσουν άναμμένο το μικρό πνευματικό τους πυρσό, γιατί πιστεύουν άκράδαντα στο σκοπό που τάξαν από την πρώτη τους έκδοση, και που είναι η πνευματική ανάπτυξη της Κύπρου. Κοντά σ' αυτό η συνέχιση των «Κυπριακών Γραμμάτων» έχει κι

άλλη σημασία: Τώρα που η Έλλόδα στενάζει κάτω από τη σκληρή τυραννία και δεν μπορεί ν' άκουσται έλευθερη ή πνευματική φωνή της, έμεις έδω κ' οι άλλοι έλευθεροί Έλληνες άλλοδ όφελουμε να κρατήσουμε ζωντανή τη φωνή του έλευθερου ελληνικού πνεύματος, όχι μόνο σά διαμαρτυρία ένάντια στην καταπίεση αλλά και σάν ένδειξη συνέχισης της παράδοσης και των ιδανικών που καλλιεργήθηκαν στην Έλλάδα. Και για το σκοπό τουτο κάθε θυσία είναι μικρή. Και τα «Κυπριακά Γράμματα» δέ διασασαν, μ' όλες τις τεράστιες δυσκολίες, ν' ανταποκριθούνε στο σκοπό αυτό.

Ωστόσο φοβούμαι πως το πνευματικό αποτέλεσμα δεν είναι πάντα άνάλογο με τις θυσίες που έγιναν—κι άς φαίνονται αυτές μικρές στους άκάτεχους. Και έξηγηόμαι: Όπως όλες οι κυπριακές ένέργειες δέ βρίσκονται πάντα μέσα στο πλαίσιο του πραγματικά γενικού καλού, του καλού που να προέρχεται από την όρθή αντίληψη κ' έχτιμηση της πραγματικότητας και που να βασίζεται σέ μια στέρη προοπτική, του καλού που να πηγάζει από τη συντονισμένη προσπάθεια όλων των άρμοδιων, έτσι και στόν πνευματικό κυπριακό κύκλο δεν παρουσιάστηκε πάντα όλοκληρωμένη μια δράση, που να προέρχεται φυσική από την άναγκαϊότητα που έπιβάλλουν οι σημερινές πραγματικές συνθήκες της ζωής. Είναι η πικρή άλήθεια αυτή, κι άς φαίνεται σέ μικρότερο βαθμό στην πνευματική ζωή του τόπου μας. Οι πνευματικοί έργατες της Κύπρου δεν είδανε πάντα καθαρά την τεράστια κοσμοχαλασιά που συντελείται γύρω μας, σάμπως να μη πρόσεξαν τη μεταβολή που γίνεται άσταμάτητα, κι ούτε ένιωσαν τόν παλμό της ιστορικής έποχής μας. Δεν ένιωσαν το καθήκον, το τεράστιο ιστορικό καθήκον που έχουν για την καθοδήγηση του λαού στη νέα ζωή, ούτε καν προσπάθησαν πάντα να τόν κατατοπίσουν μέσα στο σημερινό χάος, να τόν έμψυχώσουν και να τόν έγκαρδιώσουν με το καθαρό πνευματικό φως, που όποτιθεται πως αυτοί έχουν. «Δειλοί, μοιραίοι κι άβουλοι άντάμα, προσέμουνε ίσως κάποιο θάμα», που άλί-

μονο! δὲν ἔρχεται μόνο του. Ἔτσι, τίς πῶς πολλές φορές, οἱ πνευματικοὶ ἐργάτες τῆς Κύπρου μένουνε προσκολλημένοι στὴν παλιὰ νοοτροπία, στὴν ἡρεμῆ—ἀλλὰ λανθασμένη—ἐνατένιση τῆς ζωῆς, στὰ ἴδια ἀναιμικά θέματα, πού τὰ ἐπέξεργάζονται μὲ τὴν ἴδια ξεθωριασμένη τεχνοτροπία, κ' ἔτσι δικαιολογημένα μένουν μακριὰ ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ τὰ ἐνδιαφέροντά του, μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ μας καὶ τίς ἀναζητήσεις της.

Ἀπὸ τὴν καθυστέρηση αὐτὴ δὲν ξέφυγαν οἷόποτε τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα». Ξαίρω τὴ δικαιολογία καὶ τὸ ἐλαφρυντικό: Ἡ δικαιολογία εἶναι, πὼς δὲν πρέπει νὰ πάψει νὰ καλλιεργῆται ἡ παλιὰ πνευματικὴ παράδοση, γιὰ τὴν θὰ εἶναι ἀπαραίτητη στὴ μεταπολεμικὴ πνευματικὴ ἀνοικοδόμηση, πού θὰ βασιστεῖ βέβαια πάνω στίς βασικὲς πνευματικὲς ἀξίες τῆς ζωῆς κι ὄχι μονάχα στ ἀκατοστάλαχτα ἀκόμη ρεύματα. Καὶ τὸ ἐλαφρυντικό εἶναι, πὼς μὲ τὰ ἐλάχιστα μέσα πού ἔχουν τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» δὲν εἶναι δυνατό ν' ἀντιδράσουν ριζικὰ στὴν πνευματικὴ καθυστέρηση καὶ νὰ ἐπηρέασουν οὐσιαστικὰ τὸν κυπριακὸ λαὸ δίνοντας του τὸ πνευματικὸ φῶς πού του χρειάζεται στίς πονηρές αὐτὲς μέρες.

Ὡστόσο πιστεύω πὼς, χωρὶς νὰ παραμεληθεῖ ἡ καλλιέργεια τῆς πνευματικῆς παράδοσης, θὰ μπορούσαν νὰ μὴ ἀγνοηθοῦν καὶ τὰ σύγχρονα προβλήματα, καὶ θὰ ἔπρεπε κι αὐτὰ νὰ ἐξεταστοῦν, νὰ μελετηθοῦν, νὰ παρουσιαστοῦν καλλιτεχνικὰ, κ' ἔτσι νὰ δοθεῖ νέο καὶ ζωντανὸ αἷμα στὴ βαλταμένη πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ζωὴ τοῦ τόπου. Ὅσο γιὰ τὸ ἐλαφρυντικό πιστεύω, πὼς δὲν ἔχει τὸν τόπο του, γιὰτὶ ὅταν κανένας ἔχει νὰ πεῖ μιὰν ἀλήθεια, θὰ τὴν πεῖ εἴτε ἕνας τὴν ἀκούσει εἴτε χίλιοι. Κι' ἂν ἡ ἀλήθεια εἶναι γόνιμη, θὰ ριζοβολήσει, θ' ἀπλωθεῖ καὶ θὰ καρπίσει.

* * *

Ἡ αὐστηρὴ αὐτὴ αὐτοκριτικὴ, πού κάνουν τώρα τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα», δὲν τὰ ἀποκαρδιώνει, μὰ δείχνει πόσο βαθιὰ νιώθουν τίς εὐθύνες των σὰν ζωντανὸ πνευματικὸ ὄργανο τοῦ τόπου. Δεχίνει ἀκόμα τὴν ἀπόφασή τους νὰ συνεχίσουν τὴ ζωὴ τους πῶς

οὐσιαστικὰ, καὶ καλοῦν ὄσους μποροῦν κάτι νὰ συνεισφέρουν στὸ σκοπὸ τοῦτο, νὰ τὰ βοηθήσουν. Μέσα τους θὰ εἶναι ἡ ἀναπροσαρμογὴ καὶ ἀνανέωση, καὶ ἡ ὀργανωμένη καθοδήγησις τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου, καὶ σκοπὸς τους πάντα ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τῆς Κύπρου.

Μὲ αὐτὴ τὴ διάθεση περπατοῦνε τώρα στὸ ὄγδοον ἔτος τῆς ζωῆς των.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΚΥΠΡΙΑΚΟΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΝ

[Στο σημείωμά μου αὐτό, γραμμένο μαζί μ' ἄλλα ὅμοια πού θ' ἀκλουθήσουν, προσπαθῶ νὰ κάνω μερικὲς διορθώσεις στίς παρατηρήσεις πού κάνει ὁ κ. Χρ. Πῆντελίδης σὲ μιὰ του μελέτη με τὸν τίτλο «Κυπριακὸν Χειρόγραφον» (Ἀθῆναι, τομ 34ος, 1922, σ. 130—165) καὶ εἰδικὰ στο τρίτο κεφάλαιο πού ἐπιγράφεται «ΓΛΩΣΣΑ». Δὲν ξαίρω ἀν ἐγίνε τέτοια ἐργασία ἀπάνω στοῦ ἴδιου θέματος. Για λόγους οικονομίας δὲν ἀναφέρνω τους συνεργάτες μου. Ὡστόσο ὅταν καταλαβαίνω ὅτι το σημεῖο πού ἀγγίζω εἶναι πολὺ λεπτό κι ὄχι οἷόποτε ξεδιαλυμένο, το κάνω.]

Ἀθῆναι, 1922, σ. 142: «β') Λέξεις μὴ λεγόμεναι σήμερον ἐν τῇ Κυπριακῇ διαλέκτῳ». Ἡ λ. εὐτυχος ἀπαντᾷ καὶ σὲ δικό μου χερόγραφο (δες Κυπρ. Γραμ., ἐτ. Ζ', ἀρ. 91—92, σ. 171β) με τὴ σημασία του «εὐτυχής». Ἡ λ. παίδαίνα ἡ (=παρθένος) ἀπαντᾷ σὲ δημοτικὰ τραγοῦδια:

Γιὲ μου μέμ παιρνεῖς παίδαίνες γιὲ
[μου μέμ παιρνεῖς παρθικῶς.
Τους λόους τῆς κοτζιάκαρης η.
[παίδαίνα ρωτέφτην..

Καὶ πολὺ συχνὰ στὴν ομιλουμένη. Κάποτε καὶ με τὴ σημασία τῆς γυναικας πού γεννοβολᾷ, ἄλλως παιθικουσα ἡ (Σ. Μακουλλῆς, δάσκαλος). Στὰ Κύπρ. Ἔπη 79, ὑπάρχει κι ὁ τ. παιδονιτζες (=νεάνιδες). Το ἀρσ. παίδκιος ο. Καὶ ρ. παιθικῶννω (=γίνομαι νέος) Πῆβλ. ἤβρεγ καλά υστερινὰ τζ' ἐπαιθικῶσεν ὁ πατσόερος.

«γ) Λέξεις λεγόμεναι μὲν, ἀλλὰ μὲ δι-

άφορον τῆς τότε σημασίαν.» Ὅσο για τα λογιάζω σήμερα λέγεται και μβτ. Πρβλ. ελόγισάσ τους. Στην Πάφο λεν ελαβώθηκεν (=πληρώθηκε). Ωστόσο η φρ. ελαβώθηκεμ πέντε λίρες (=δανεϊστήκε) Πάφος, Τηλλυριά (Σ. Μακουλλῆς).

«δ) Λέξεις και τύποι λεγόμενοι φωνητικῶς και τυπικῶς διαφόρως σήμερα». Ο τ. τυραννίζω χρησιμοποιείται και σήμερα στην Πάφο και στο Καρπάσι. Τον έχει και ο Σακελ 583. Ο τ. ἦτονε λέγεται και σήμερα στο Καρπάσι (κ. Ν. Αντωνιάδου). Τον έχει κι ο Σακελ 555. Τῆς θαλάσσου ακούεται στο Καρπάσι και την Πάφο. Ὅσο για το πιταυτικόν σημ. πιουτόν, επιταυτού, πιταυτίς. Το γάλη—γάλη σημ.: γιάλη ἄλη και γάλια γάλια. (Σ. Μακουλλῆς). Παρκάτω και σήμερα. Πρβλ. παρκάτω που δέκα λίρες ἐν το διῶ (Μαρωνίτικα χωριά). Ὅσο για τον τ. παρού πρβλ. το πάρομου του Λιπέρτη και σήμερα πάρεμου. Ο τ. φίλαινα ἀκούεται σπανίως (Σ. Μακουλλῆς). Εκαταράθην, πολύ ἐφχρηστο παντιού. Και το ἐπαρακαλήσαν λέγεται συχνά προ πάντων στη Τηλλυριά. Το εχρονία σήμερα λέγεται χρονία (=χρονολογία). Ὅσο για το: ὠραν την ὠραν με βεβαιώσανε πως λέγεται παράλληλα με το ὠραν τῆς ὠρας. Η δική μου ωστόσο αντίληψη είναι πως ὠραν την ὠραν (=κάθε λίγο) ἐνώ ὠραν τῆς ὠρας (=σε λίγο). Ο τ. μετὰ του χρησιμοποιείται στη Μαραθάσα. Πρβλ. εννα πάω μετὰ σου. Το ελλίγον σήμερα ελλίον, στη φράση: λίλον προς—ελλίον (=σιγά—σιγά). Παρακάλησες λέγεται και σήμερα αγακά και λίγα σπάνιο. Και επιρ. παρακαλήτην (=με παρακάλια). Πρβλ. αντί να φκιάουν τον ἄδρωπον παρακαλήτην... Ο τ. εὐκαιρος ἀκούεται και σήμερα. Ωστόσο φαίνεται σαν απομεινάρι της λογίας γλώσσας. Ο τ. ἐξίζεν χρησιμοποιείται. Πρβλ. ἐξίζεν του (Ζώδια). Το ίδιο ακριβῶς και το εγαπούσασιν. Πρβλ. εγαπιούντων πολλὰ (Ζώδια). Το χαιράμενοι πολύ ἐφχρηστο: τζ'αί του τζ'αιρού σ'αιράμενοι ἀξιοι τζ'αι προκομμένοι.. Πρβλ. στις προπόσεις: χρόνους πολλούς χαιράμενους. Και επιρ. χαιράμενα. Πρβλ. πάντα χαιράμενα. Ο τ. καρτερέσει λέγεται και σήμερα αλλά πολύ σπάνια.

Μόρφου—Ιούλης 1943.

N. X. ΚΟΝΟΜΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Παγκύπριον Γυμνάσιον: «Φιλολογικόν Μνημόσυνον του ποιητοῦ Κωστή Παλαμᾶ, ἐν τῷ Παγκυπρίῳ Γυμνασίῳ, τῆν 11.4.1943.»

Με τὸν παραπάνω τίτλον, και με φροντίδα τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων» τυπώθηκαν σ'ένα κομψὸ τεῦχος, 40 περίπου σελίδων, σύντομη περιγραφή τοῦ φιλολογικοῦ μνημοσύνου ποῦ διοργάνωσε τὸ Παγκύπριον Γυμνάσιον στίς 11 Ἀπριλίου 1943, δύο ποιήματα τοῦ ποιητῆ—τὸ ἓνα γραμμένο για τὴν Κύπρο, και τ' ἄλλο ἀφιερωμένο στὴν Εἰρήνη—, και, ἐκείνου ποῦ ἐνδιαφέρει ἰδιαίτερα τὸ σύντομο αὐτὸ σημείωμα, ἡ ἐισαγωγικὴ ὁμιλία τοῦ γυμνασιάρχου κ. Κ. Σπυριδάκι, και ἡ διάλεξη τοῦ κ. Κ. Προυσῆ με θέμα: «Κωστής Παλαμῶς, ὁ ποιητῆς τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς».

Εἶναι πολὺ ἐνθαρρυντικὸ τὸ γεγονός ὅτι τὴν πρωτοβουλία τοῦ μνημοσύνου αὐτοῦ—ποῦ ἀποτελεῖ τὴ μεγαλύτερη ἐκ μέρους τῆς Κύπρου ἀπότιση τιμῆς στὴ μνήμη τοῦ κορυφαίου ἑοῦλληνα ποιητῆ—ἀνέλαβε τὸ Παγκύπριον Γυμνάσιον, ποῦ με τὴν ἐξαιρετικὴ δραστηριότητα ποῦ ἀνέπτυξε στὰ τελευταῖα ἰδίως χρόνια δικαιολογεῖ πλείρια τὴν ἐκτίμησιν ποῦ τρέφει γι αὐτὸ δόλοκληρος ὁ Κυπριακὸς λαός, θεωρώντας το ὡς τὸ ἀνώτερο πνευματικὸ ἴδρυμα τοῦ τόπου μας. Ἐὰν ὅλα τὰ ἀνώτερα μορφωτικὰ μας ἱδρύματα, παράλληλα πρὸς τῆς καθαρὰ ἐκπαιδευτικῆς τους ἐνεργείας, ἐφρόντιζαν νὰ ἐπιδείξουν ἀνάλογη φιλολογικὴ, καλλιτεχνικὴ και πνευματικὴ δραστηριότητα, τότε τὸ ἐπίπεδο τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῆς Κύπρου θὰ ἦτο κατὰ πολὺ ἀνώτερον, και οἱ γενικῆς συνθήκες τῆς ζωῆς μας πολὺ πῖθ εὐνοϊκῆς ἀπὸ τίς σημερινές. Ὅπως πολὺ ὀρθὰ παρατηρεῖ ὁ κ. Σπυριδάκις, ἡ ἀποστολὴ ἐνός Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου—ἐδῶ ὁμιλεῖ εἰδικὰ γιὰ τὸ «Παγκύπριον»—εἶναι νὰ ἀποβῆ ὁ μορφωτῆς τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας «διὰ τοῦ ἀρχαίου, τοῦ μεσαιωνικοῦ και τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ κόσμου.» Ἐναπόκειται πλέον εἰς τὸν ὀργανισμόν νὰ διευρύνῃ ἀκόμη περισ-

σότερον τὰ εἰς τὴν διάθεσίν του παιδαγωγικά θέματα καὶ μέσα, καὶ νὰ ἐκλέξῃ τοὺς τρόπους ἐνεργείας του. Ἡ καθαρὸς σχολικὴ ἐργασία δὲν εἶναι ἀρκετὴ. Ὁ μαθητὴς χρειάζεται νὰ συλλάβῃ μέσα σὲ μιὰ πλατυτέρη κοινωνικὴ προσπάθεια τὶς συγκεκριμένες μορφές τῆς θεωρητικῆς διδασκαλίας τοῦ σχολείου του, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς προσπάθειας αὐτῆς ὀφείλει νὰ τεθῇ τὸ ἴδιον τὸ σχολεῖο.

Δυστυχῶς ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία καὶ τέχνη, γιὰ κάμποσα χρόνια, δὲν ἐκτιμήθηκαν ἐκ μέρους μας ὅσο ἔπρεπε νὰ ἐκτιμηθοῦν, καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀνώτερα ἐκπαιδευτήριά μας πολὺ ὀλίγην προσοχὴν ἔδωκαν στοὺς σοβαροὺς μορφωτικοὺς παράγοντες, ποὺ προσέφερε ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ νεοελληνικὴ πραγματικότητα. Σήμερα τὸ Παγκύπριο Γυμνάσιό μας ἀνοίγει καὶ πάλι τὸ δρόμο.

Στὴ σύντομη ἀλλὰ διαφωτιστικὴ ἑμιλία τοῦ ὀ. κ. Σπυριδάκις μᾶς δίδει ἕνα ἀδρότατο χαρακτηρισμὸ τοῦ ποιητῆ, ποὺ «ἐνσαρκώνει κάθε τι τὸ ἑλληνικὸν πάσης ἐποχῆς», καὶ τοῦ ὁποίου τὴν μούσαν πλὴν τοῦ προγονικοῦ μεγαλείου «βαρύνει ἡ συναίσθησις τοῦ ἑλληνικοῦ παρόντος καὶ ἡ δημιουργία τοῦ νεοελληνικοῦ μέλλοντος». Περαιτέρω ὀ. κ. Σπυριδάκις παραθέτει δείγματα τῆς βαθιᾶς φιλοσοφικῆς σκέψεως τοῦ ποιητῆ, ποὺ ἀποτελεῖ, τρόπον τινά, μιὰ φυσικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀναβίωσης τοῦ ἀθαᾶτου πνεύματος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ἐπακολουθεῖ ἡ ἑμιλία τοῦ κ. Προυσῆ, ὁ ὁποῖος μᾶς παρέχει μιὰ συνθετικὴ εἰκόνα τοῦ ἔργου τοῦ Παλαμᾶ, κοιταγμένη μέσα ἀπὸ τὸ φακὸ τῆς ἐθνικῆς αὐτοσυνείδησης καὶ τοῦ ἐθνικοῦ ιστορικοῦ μας βίου.

Ἐξέτι τὸ ἀπὸ μιᾶς σύντομης ἱστορικῆς καὶ κοινωνικῆς τοποθέτησιν τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπαρουσιάστηκε ὁ ποιητὴς, ὁ κ. Προυσῆς μᾶς δίδει ἕνα διαφωτιστικὸν διάγραμμα τῆς ποιητικῆς ἐξέλιξεως τοῦ Παλαμᾶ, ποὺ ὑπῆρξε ταυτόσημη μὲ αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ἐξέλιξιν τῆς πολυκύμαντης ἱστορίας τῆς φυλῆς μας: «Ἡ συνείδησις τῆς Φυλῆς ἔγινε συνείδησις τοῦ ποιητῆ». Ἐδῶ ἐξετάζει τὸν καθαρὸ ἐθνικὸν χαρακτήρα τῆς Παλαμικῆς ποιήσεως σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις του, καὶ τὴ βα-

θεῖα συσχέτιση τῶν ποιητικῶν τοῦ μορφῶν μετὰ τὶς ἀγέραςτες μορφές καὶ τὰ ἀθάνατα σύμβολα τοῦ αἰώνιου Ἑλληνισμοῦ. Ἐξετάζει κατόπιν τὰ «ὑποκειμενικά» τραγούδια τοῦ ποιητῆ, στὰ ὁποῖα διαβλέπει τὴν προσπάθειαν τοῦ Παλαμᾶ νὰ σφισχτοδέσῃ «τ' ἀτομικὰ μὲ τὰ γενικά, τὰ σύγχρονα μὲ τὰ παλιά, τὰ προσωπικά μὲ τὰ ἐθνικά», καὶ καταλήγει δίνοντάς μας μερικὲς χαρακτηριστικὰς πλευρὰς τῆς Παλαμικῆς ποιήσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὴν καλλιτεχνικὴν ἐπεξεργασίαν μερικῶν ἀντιπροσωπευτικῶν κοινωνικῶν μορφῶν καὶ φαινομένων, ὅπως εἶναι τὰ νεῖατα, ἡ γυναῖκα, ὁ ἐργατικὸς ἀγώνας, τὸ σπῆτι καὶ λοιπά. Ἀξιόλογο εἶναι τὸ σημεῖο στὸ ὁποῖον ὀ. κ. Προυσῆς μιλά γιὰ τὸν τρόπο τῆς ἐργασίας τοῦ ποιητῆ, τὰ ποιητικά του μέσα, καὶ τὴν τεράστιαν ἐπίδρασιν ποὺ ἐξάσκησε ἀπάνω στὴν ἐποχὴν του, καὶ γενικὰ σ' ὅλοκληρὴν τὴν νεοελληνικὴν λογοτεχνίαν.

Τὴν ποίησιν, ὅπως καὶ τὴ λογοτεχνίαν γενικά, ὀ. κ. Προυσῆς τὴν ἀντιμετωπίζει ὡς ἕνα γνήσιον κοινωνικὸ φαινόμενο, ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ ὡσιζμένες ἱστορικὰς προϋποθέσεις, καὶ δημιουργεῖ ἀνάλογες ἱστορικὰς συνθήκες. Γιατὸ κατορθώνει νὰ δικαιολογή μὲ δεξιότατα κάθε ἐκδήλωσιν καὶ κάθε στροφὴν τοῦ πολυμορφου καὶ πολυποικίλου ἔργου, ποὺ μᾶς ἐκληροδότησε ἡ λεπτὴ ἰδιοσυγκρασία τοῦ ποιητῆ τῆς «Ἀσάλευτης Ζωῆς». Εἶναι βέβαια κάπως ὑπερβολικὴ—ὅπως ἄλλοτε παραδέχεται καὶ ὁ ἴδιος—ἡ γνώμη τὴν ὁποίαν διατυπώνει, ὅτι δηλαδή «ὁ Παλαμᾶς εἶναι ὁ πνευματικὸς πατέρας τῆς στρατιωτικῆς ἐπανάστασης στὸ Γουδί», γιατί τόσο ἡ ἐπανάστασις τοῦ Γουδὶ, ὅσο καὶ ἡ ἴδια ἡ ἐμφάνισις τῆς «Νέας Σχολῆς» τῶν Παλαμᾶ, Δροσίνῃ καὶ Κᾶμπᾶ ὑπῆρξαν τὸ ἀποτελεσματικὸν ἀφυπνίσσεως τῆς νεαρᾶς ἑλληνικῆς ἀοτικῆς τάξεως, καὶ τῆς ἐπιβολῆς τῆς ἀπάνω στὴν εὐάρθην κληρονομικὴν στρατιωτικὴν καὶ κοινωνικὴν ὀλιγαρχίαν τῶν Φαναριωτῶν καὶ τῶν ἀπογόνων τῶν παλαιῶν προκρίτων καὶ ἀγωνιστῶν. Πάντως τὸ πνεῦμα τοῦ «Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου» εἶχε πολλὰ τὰ κοινὰ μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ «Δωδεκάλογου» καὶ τῶν «Βωμῶν».

Ἄνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτό, ὁ κ. Προυσιῆς κατῳρωσε νὰ πραγματευθῆ ὁλόκληρο τὸ θέμα του μὲ λεπτὴν κριτικὴν ἀντίληψη, καὶ ἐξαιρετικὴ δεξιότηνια. Τὸ ὄψος του εἶναι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ποιητικόν καὶ ἀνηρότατον, οἱ παρατηρήσεις του λεπτές, οἱ χαρακτηρισμοὶ του πειστικοὶ καὶ ἀδρόι. Οἱ στίχοι τέλος τοὺς ὁποίους παρεμβάλλει ἐνισχύουν τὴν ὅλην ἐντύπωση, καὶ καθιστοῦν τὸ θέμα περισσότερο συγκινητικόν καὶ καταληπτόν.

Γενικά, τὸ μικρὸν αὐτὸ τεῦχος, ἐκτός τῆς ἄλλης σημασίας τὴν ὁποίαν ἐνέχει, μπορεῖ πραγματικὰ νὰ ἀποτελέσῃ ἕνα καλὸν ὁδηγὸν καὶ ἕνα ἐξαιρετικὸν βοήθημα γιὰ ὅσους θέλουν νὰ προχωρήσουν σὲ μιὰ καθολικώτερη κριτικὴ ἀντίληψη τοῦ ἔργου τοῦ κορυφαίου νεοῦ ἑλληνα ποιητῆ.

Ἰδιαίτερα ἀξιεῖται εἶναι ἀκόμη καὶ ἡ εἰσήγησις τοῦ γυμνασιάρχου κ. Σπυριδάκη γιὰ τὴν ἵδρυση προτομῆς τοῦ Παλαμᾶ στὴ Λευκοσία. Τὸ προῖον ἄλλωστε ἀπὸ τὴν πώληση τοῦ ὑποκρίσιν τεύχους πρόκειται νὰ διατεθῆ γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν θεωροῦμε ἄσκοπο νὰ ὑπενθυμίσουμε ὅτι ἡ Κύπρος καὶ ἄλλοτε εἶχεν ἐκδηλώσει ἔμπρακτα τὴν ἐκτίμησίν της πρὸς τὸν ποιητῆ, συμμετέχοντας στὴν ἔρανον τῆς Ἀθηναϊκῆς «Νέας Ἑστίας» γιὰ τὴν ἵδρυση—στὴν Ἀθήνα—προτομῆς τοῦ Παλαμᾶ, πού θὰ φιλοτεχνούσε τότε ὁ γλύπτης Κ. Δημητριάδης. Τὴν πρωτοβουλία στὴν Κύπρον γιὰ τὸν ἔρανον ἐκεῖνον εἶχαν ἀναλάβει τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα», καὶ ἔστειλαν μάλιστα στὴν Πανελλήνια ἐπιτροπὴ £ 30.13.0., ποσὸν πού εἶχεν εἰσπραχθῆ ἐν τῷ μεταξύ γιὰ τὸ σκοπὸν αὐτό. (βλ. «Κυπριακὰ Γράμματα» Γ' 206 κλπ.)

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Jablonski W.: Gedichte des Kavaphis aus den Neugriechischen übersetzt. I. Folge. Jerusalem. 1942. Edition: Dr. Peter Freund.

Εἶναι ἡ πρώτη γερμανικὴ μετάφρασις τοῦ Καβάφη ἀπὸ ὅ,τι γνωρίζω.

Ὁ μεταφραστὴς εἶναι γνωστός εἰς τινὰς Κυπρίους ἐκ τῆς ὀλιγοχροναῖου σχετικῶς παραμονῆς του εἰς τὴν νῆσον μας, ὅπου ἐργάσθη ὡς ἱατρός. Ἀπὸ τότε εἶχον ἐκτιμῆσαι τὴν ἰδιαιτέραν του προτίμησιν πρὸς τὸν νεοῦ ἑλληνα ποιητῆν Καβάφην.

Ἡ ἔκδοσις τῆς παρούσης μετάφρασως εἶναι ἡ πρώτη σειρά καὶ περιλαμβάνει 50 ποιήματα ἀπὸ τὰ 154 δημοσιευμένα εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ 1935 ὁ μεταφραστὴς ὑπόσχεται πῶς θὰ ἐπακολουθῆσῃ καὶ ἄλλη. Ἡ πρώτη αὕτη σειρά ἐκδίδεται χωρὶς καμμίαν ἀκολουθίαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοῦ πρωτοτύπου, ὡς λόγος δὲ ἀναγράφεται ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ ἡ ἀνάγκη διευθετήσεως τοῦ χώρου. Αὐτὸ ἄσφαλῶς δικαιολογεῖται ἀπὸ τὴν σημερινὴν πολεμικὴν κατάστασιν καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς τυπογραφικὰς δυσκολίας.

Ὁ Καβάφης εἶναι γνωστός πλὴν ἄλλων διὰ τὴν ἰδιορρυθμίαν τοῦ στίχου καὶ τῶν σκέψεών του, τὸν ἰδιαίχοντα ρυθμὸν καὶ τὴν πεζολογίαν του, ὡς πρὸς τὰ ὁποῖα διαφέρει ἀπὸ ὄλους τοὺς ἄλλους νεωτέρους Ἑλληνας ποιητάς. Ὁ μεταφραστὴς προσεπάθησε καὶ ἐπέτυχε νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν μετάφρασίν του αὐτὴν τὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς σκέψεως καὶ τῆς μορφῆς. Εἶναι πολλὰκις ἐκπληκτικόν, πῶς κατῳρωσεν οὗτος νὰ ἐνοήσῃ καὶ ὀρθῶς νὰ ἀποδώσῃ ποιήματα, τὰ ὁποῖα καὶ εἰς ἕνα ἄπειρον τῆς τεχντροπίας καὶ τῆς ποιησεῶς τοῦ νεοῦ ἑλληνα θὰ ἦσαν δύσληπτα. Εἰς ἄλλα μέρη ὁ μεταφραστὴς καθιστᾷ τὸν ποιητὴν περισσότερο ἀπλοῦν καὶ ἐπομένως εὐνόητον. Πλὴν τῆς ἰδιορρυθμίας τοῦ στίχου καὶ τῆς σκέψεως διειρήσθηεν οὗτος ἱκανῶς τὴν χαρακτηριστικὴν πεζολογίαν τοῦ ποιητοῦ.

Δὲν πρέπει ὅμως παρὰ τὰς ἀρετάς ταύτας τῆς μετάφρασεως νὰ παραλίπωμεν νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι ἐνίοτε παρανοεῖ τὴν σημασίαν λέξεων. Εἶναι τοῦτο ἕνα κοινὸν φαινόμενον ἐκεῖναν, οἱ ὁποῖοι κατέχουσι τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν καὶ ἀγνοοῦσι τὰς μεταβολὰς τῶν σημασιῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν αἱ λέξεις εἰς τὴν νεαν ἐλληνικὴν. Οὕτω π.χ. τὴν λέξιν *καρτερία* συνάπτει πρὸς τὸ καρτερός—ὅπως καὶ πράγματι συμβαίνει ἐτυμολογικῶς—καὶ μεταφράζει μὲ τὸ *Macht*, τὴν λέ-

ξιν *yeitonies* μεταφράζει με τὸ Nachbar πού σημαίνει γείταν κτλ. Ἄλλ' αὐτὰ αἱ περιπτώσεις εἶναι εὐτυχῶς πολὺ ὀλίγαι Γενικά ὁ μεταφραστὴς κατέχει τὴν γλωσσικὴν μορφήν τοῦ Καβάφη καὶ τοῦτο προδίδει μακροχρόνιον ἀπασχόλησιν με τὸν ποιητὴν.

Τὴν ἔκδοσιν προλογίζει εἰς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν μεταφραστὴν ὁ μεγάλος συγγραφεὺς Θωμᾶς Μάνν. Τοῦτον διακρίνει ἡ αὐτὴ ἐκτίμησις πρὸς τὸν Καβάφην, ὅπως καὶ τὸν μεταφραστὴν. Ἰδιαιτέρως ἐξαιρεῖ τὸ ποίημα «Περιμένοντας τοὺς Βαρβάρους», τὰς «Θερμοπύλας», τὴν «Ἰθάκην» κτλ. Μερικὰ τοῦ φαίνονται σὰν νὰ τὰ εἶχε διαβάσει τυπωμένα προηγουμένως. Τὸν Καβάφην χαρακτηρίζει ὁ Μάν ὡς σύμφυρμα Τουρκοαιγυπτίου ποιητοῦ μετὰ ἄλλων καὶ πείραν μεταγενεστέρων ἑλληνικῆν καὶ ἀνατολικήν. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὅλα αὐτὰ ὑπάρχουν εἰς τὴν ποίησιν τοῦ Καβάφη, ὁ ὁποῖος ζῆ καὶ αἰσθάνεται ὑπο τὴν ἐπίδρασιν ὄλων αὐτῶν τῶν παραγόντων καὶ ἐποχῶν, ὡς καὶ ἄλλων ἀκόμη. Ἄλλ' εἶναι λόγος αὐτόν νὰ χαρακτηρίζεται ἕνας καθαρὰ νεοἑλλην ποιητὴς μετὰ αὐτοὺς τοὺς χαρακτηρισμοὺς, οἱ ὁποῖοι προσεγγίζουν τὴν ὕβριν πρὸς τὴν μνήμην τοῦ; Ἄλλως τε πᾶσα τοῦ ἀναφερθέντος χαρακτηρισμοὺς δὲν διακρίνεται κατ' ἐξοχὴν ἡ ἑλληνιστικὴ ἂν μὴ καθαρὰ ἑλληνικὴ τάσις τοῦ ποιητοῦ;

Θὰ μᾶς ἐνδιέφερε νὰ ἴδωμεν τὴν συνέχειαν τῶν μεταφράσεων, ἡ ὁποία ἐλπίζομεν νὰ ἀναποκρινεῖται πρὸς τὴν παροῦσαν ἐπιτυχὴ ἔκδοσιν, καὶ αἱ ὁποῖαι θὰ καταστήσωσι γνωστὴν εἰς τοὺς ὀμιλοῦντας καὶ κατανοοῦντας τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν τὴν ἰδιόρρυθμον ποίησιν τοῦ Καβάφη.

Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Π. Θουκ. Βαρῶσι. Τὰ δύο σας ποιήματα εἶναι ἀτεχνα. Θυσιάσετε τὴν καλλιτεχνικὴν ἐπεξεργασία γιὰ τὸ προπαγανδιστικὸ περιεχόμενον. Ἄλλο ὅμως τέχνη κι ἄλλο προπαγάνδα — κ. Κ. Μετρ. Λευκοσία. Τὸ ποίημά

σας εἶναι φτωχὸς ἀντίπαλος φτωχοῦ αἰσθητισμοῦ. — κ. Α. Θ. Ἐνταῦθα. Τὸ «Στὴν γλάστρα» κάτι ἔχει καλὸ, μὰ εἶναι ἐξεζητημένο. Τὸ ἄλλο δὲ λείπει τίποτε. — κ. Τ. Ἀργ. Βαρῶσι. Πρὶν ξαναγράψετε στίχους, θὰ εἶναι φρόνιμον νὰ διαβάσετε καὶ λίγη ποίηση πραγματικὴ. Λέξεις ἀραδιασμένες σὲ κοντὲς γραμμὲς δὲν ἀποτελοῦν ποιήματα. Καὶ γιὰτὶ ὅλη αὐτὴ ἡ ὄργη ἐναντία στὴ ζωῆ; Πιστεύομε πῶς εἶστε νέος ἀκόμη, καὶ δὲν θὰ ἔχετε γνωρίσει τὴ ζωὴ οὔτε ἀπὸ τὴν καλὴ οὔτε ἀπὸ τὴν ἀνάποδὴ της. — κ. Τ. Μ. Λεμεσό. Παρεξηγήτε τὸν ἐλεύθερον στίχον καὶ τὴν «καθαρὴν ποίησην». — κ. Φ. Ραν. Κυπερούντα. Στὴ «νύχτα» σας δὲν ὀλοκληρώνεται ποιητικὰ τὸ νόημα πού μόλις διαγράφεται. Τὸ ἄλλο εἶναι καλύτερον. Θὰ τὸ δημοσιεύομε. — κ. Ν. Ἄβρ. Καϊμακλί. Ἡ διήγησις σας εἶναι κοινὴ, δημοσιογραφικὴ, χωρὶς καλλιτεχνικὸ ἐνδιαφέρον καὶ δίχως ψυχολογικὴ ἀνάλυση. Κι ὅμως κάτι κρυφοκαίει μέσα σας, πού μετὰ προσεχτικὴ καλλιέργεια θὰ δώσει ἀξιόλογο ἀποτέλεσμα. — δ. Ἄντ. Γεωργ. Λεμεσό. Ἀπὸ τὰ δύο ποιήματά σας οἱ «Παλιὲς ἀναμνήσεις» ἔχουν στιχουργικὴν εὐκολία καὶ νοσταλγικὸ αἶσθημα τρυφερό, ἀλλὰ τὸ ἄλλο εἶναι πολὺ φτωχόν. Τὸ διήγημά σας κακότεχνο καὶ μετὰ ἐξόφθαλμον διδαχτισμόν. Προσπαθήσατε νὰ ντύσετε τίς σκέψεις σας μετὰ ἀπλῆ ἀλλὰ καλλιτεχνικὴν μορφήν. — κ. Π. Μερ. Λεύκα. Λέξεις, λέξεις καὶ ρητορισμὸς ἀφόρητος. — κ. Γ. Χρ. Βαρῶσι. Εἶναι βέβαια κάπως τολμηρὴ ἡ «Προσευχὴ» σας, μὰ εἶναι πολὺ ὠραία. Λυπούμαστε πού ὁ χώρος μας εἶναι πολὺ λίγος, ὥστε δὲν μπορούμε νὰ δημοσιεύομε ὅλα τὰ καλά, μὰ θὰ φροντίσομε νὰ βάλουμε τὰ δικά σας. Θὰ εὐχαριστηθοῦμε νὰ μᾶς στέλνετε τὴ νεώτερη ἐργασία σας, γιὰ νὰ σας παρακολουθοῦμε. — κ. Σωτ. Ἰορδ. Μ.Ε.Φ. Τὰ πεζοτράγουδά σας ἔχουν κάποιον αἶσθημα, ἀλλὰ τοὺς λείπει ἡ λυρική πνοή κ' ἡ φιλοσοφικὴ διάθεσις.

ΤΥΠΟΣ

Πήραμε τις έφημερίδες *Ελευθερία*, *Ανεξάρτητος*, *Κυπριακός Τύπος*, *Φωνή της Κύπρου*, *Πάφος*, *Χρόνος*, *Παρατηρητής*, τὰ περιοδικὰ *Απόστολος Βαρνάβας*, *Ααλιὰ τοῦ Σκολείου μου*, *Portugal* καὶ τὸ «*Ανακοινωθὲν τοῦ Δήμου Πάφου*».

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κύπρου Χρυσάνθη: Μικρὲς πατριδες. (ποιήματα). σ. 16, Λευκοσία, 1943.

N. N. Πελέ: Κοινωνικά θύματα. Δράμα εἰς πράξεις 4. Λευκοσία 1943. σ. 35.

Λεύκου Κληρίδη: Κλασσικοὶ ἔρωτες. Κύπρος 1943. σ. 44. 2/-

Δημήτρη Κουτέλλα: Πορεία στὸ ἄπειρο. Λευκοσία 1943. σ. 19. 1/-

Παγκύπριον Γυμνάσιον: Φιλολογικὸν μνημόσυνον τοῦ ποιητοῦ Κωστή Παλαμά. Λευκοσία, 1943. σ. 43. 2/-

Ἀντώνη Ἰννίνου: Ὁ ἄνθρωπος ποῦ γελά ὅταν δὲν πρέπει. Ἀλεξάνδρεια 1943. σ. 48.

Γ. Χειμαρίδη: Πεινᾶ ὁ λαός! (ποιήματα). Λευκοσία 1943. σ. 38. 1/-

Γ. Χειμαρίδη: Δεκαπέντε μῆνες δολοφόνος. Πολεμικὲς ἐντυπώσεις. Λευκοσία 1943. σ. 42. 1/-

Τ. Ἀνθία: Ἀρματολοί καὶ κλέφτες. Δράμα σὲ πράξεις τρεῖς. Κύπρος 1943. σ. 52. 2/-

Τ. Ἀνθία: Τὰ Σφυρίγματα τοῦ Ἐρημίτη. (ποιήματα). Κύπρος 1943. σ. 40. 2/-

Ἐπεύθυνος Ἰδιοκτῆτης Ν. Ι. Κρανιδιώτης—Κερύνεια.

Τύποις: «Νέος Κόσμος», Θ. Γ. Κυριακίδη, Λευκωσία